

QARQARU SAYINSE ROSAANOTE MAXAAFA **LAYINKI KIFILE**

Qixxeessitinori Buuxxinori:

Yooseefi Karutta Ware (MSc.)
Zegeyye Beqqele Bara(BSc.)
Adaane Simiooni Bagajjo(BSc.)
Tontosha Toga Kaleessa(MSc.)

Keensiisinohunna Gumulisiisinohu:

Yooseefi Karutta Ware (MSc.)

Gaamote massagaanchi: *Daanieel Xoona Wotaro (MA)*

Amaaltinorinna Silanchimma Buuxxinori:

Leggesse Burraaqo Lole (MSc.)
Demisse Shimellisi Gawiiwa (MSc.)
Lawuxaayyo Leggese Waaqo (MSc.)

Misilsinohu: *Antene Miliyooni Yihuni (BSc.)*

Suudisaanchu: *Tesfatsiyooni Daawiti Maddebo (BEd.,BSc.)*

ITIIYOPHIYU FEDERAALITTE
DIMOKIRAASITTE MOOTIMMA ROSU
MINISTERE

SIDAAMU DAGOOMU
QOQQOWI MOOTIMMA ROSU
BIIRO

Galata

Kuni maxaafi rosunna qajeelshu finoote kaarti amanyooti hedo rosu minisitere qixxeessitinoha rosu budi taje kaima assatenni Sidaamu Dagoomu Qoqqowi Mootimma Rosu Biironni qixxaawinoha ikkanna qixxeessatenna attamate fulu Sidaamu Dagoomu Qoqqowi Mootimmanna Federaalete Rosu Minisitere xaphoomu rosu buuxo pirogiraame(GEQIP-E) baattino.

Ledoteno, maxaafa qixxeessate woxunni, mannu wolqanninna uduunnichunni, hasi'nanni taje aatenni, uurrinshansa fajjatenni, rosichonsanna egennonsa beehatenni, hattono wole babbaxxitino doogonni irkissu bissara, uurrinshubbaranna hallanyooti baalunkura rosu biiro galata shiqishshanno.

© Hinkiilote Qoosso

Konni maxaafiti hinkiilote qoosso 2016 M.D Itophiyu Federaalitte Dimokiraasitte Rippaabilike Rosu Ministerenna Sidaamu Dagoomu Qoqqowu Mootimma Rosu Biiro Jajja Ikkanna Seeraancho Hinkiilote Qoosso Agarantinote.

Umi Attamo - 2016 M.D

Sidaama / Hawaasa

FURCHO

AMADO

QOOLA

FOOLIISHSHO MITE.....1

WORADINKE AFAMANNO DARGA.....1

1.1 Darga.....4

1.2 Woradinke afamanno darga.....6

1.3 Darga wolu darginni bandanni ga’ra.....9

1.4 Woradu afamanno darga ragunni xawisa.....11

1.5 Woradu giddo afantanno qara qara dargubba.....14

1.6 Woradinkera ollaa ikkitanno woradda su’manna raga27

FOOLIISHSHO LAME32

MANNIMMATE KIFILLA32

2.1 Gobbaydi bisu kifilla.....35

2.2 Onte huwattote bisi kifilla.....38

2.3 Uduunnichu bisi akata (Orte).....45

2.4 Xawaabbu buenna akatasi.....51

2.4.1 Xawaabbu bue.....51

2.4.2 Xawaabbu akata.....54

FOOLIISHSHO SASE60

KALAQAMU QARQARA.....60

3.1 Ayyarete ga’ranna ayyarete gade63

3.1.1 Ayyarete ga’ra (Weather).....63

3.1.2 Ayyarete gade (Climate).....65

3.2 Woradinke mu'ro.....	67
3.2.1 Mu'ro.....	68
3.2.2 Qarqarinkera roore yanna afantanno mu'ro	70
3.2.3 Mu'rote lophora hasiisannori.....	71
3.2.4 Mu'ro uytanno horo.....	71
3.3 Woradinke saada.....	74
3.3.1 Saada hee'rate hasiisannori.....	77
3.3.2 Saada uytanno horo.....	77
3.3.3 Saada akatinsa garinni gaama.....	79
3.4 Woradinke uduunnu jiro.....	89
3.5 Woradinke qarqara agara	96
FOOLIISHSHO SHOOLE	106
DAGOOMU QARQARA	106
4.1 Maatete miillanna hasattonsa.....	109
4.1.1 Maatete miilla.....	109
4.1.2 Maatete miilla hasatto.....	112
4.1.3 Maate sagale afidhanno doogo.....	113
4.2 Rosu mini darawonna loosa dandiitanno looso	117
4.2.1 Rosu mini darawo ledi xaadooshshe.....	117
4.2.2 Rosu mini giddu rosaanote looso.....	118
4.2.3 Rosu mini wodhonna amanyoote.....	119
4.3 Co'immanna bisu keeraanchimma	119
4.3.1 Bisu keeraanchimma agadha	120
4.3.2 keeraanchimma agadhate horo.....	121
4.3.3 Uminkenna rosinke mini co'ichimma agara.....	122
4.4 Mashalaqqete tekinolooje.....	124

FOOLIISHSHO ONTE	129
YANNITE DAGOOMU HAJUBBA.....	129
5.1 Doogote aani dano	131
5.2 Echi Ay Vi Eedisi (HIV/AIDS)	135

F OOLIISHSHO MITE

WORADINKE AFAMANNO DARGA

Fooliishshote xaphooma hexxo

Rosaano, tenne fooliishsho rossini gedensaanni:

- ☞ *dargaho yaa mayyaatero xawissinnanni;*
- ☞ *dargunni amadisiissine darga kula dandiitinanni;*
- ☞ *woradi'ne wolu xaadanno woradiwiinni amadisiissine
hee'rannowa kultinanni;*
- ☞ *ollaanna woradu su'manna leeltannowa kaartu aana
wortinanni;*
- ☞ *raga horoonsidhine woradi'ne leellannowa kultinanni;*
- ☞ *woradi'neha qara qara dargubba leellishanno
kaarta kaayissinanninna*
- ☞ *woradi'ne aante noo woradda su'mitinanni.*

Bitima

Konni albaanni mitte kifile qarqaru sayinse umi fooliishshora ollii'ne leellannowa, ollii'ne giddo heedhanno dargubba raganna ollii'ne su'muwa, raga hee'nanni mininninna qarqara'ne yitanno amado rossiniti qaangannite. Xa kayinni lame kifile qarqaru sayinse tenne fooliishsho giddo woradi'ne leellanno darga, darga dargunni bada, worada'ne ragunni xawisa, woradi'neta qara qara dargubba xawisanna woradi'ne ledο danna xaaddanno woradda su'manna raga hala'ladunni rossinanni gede shiqqino.

Qara qara rosu amado

1.1 Darga

1.2 Woradinke afamanno darga

1.3 Darga wolu darginni bandanni ga'ra

1.4 Woradu afamanno darga ragunni xawinsanni ga'ra

1.5 Woradu giddu afantanno qara qara dargubba

1.6 Woradinkera ollaa ikkitanno woradda su'manna raga

1.1 Darga

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *dargaho yaa mayyaatero xawissinanni;*
- ☞ *qarqari'nera heedhanno dargubba borreessitinanninna*
- ☞ *darga xawisate dandoo bowirsidhinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Darga
- ✓ qarqara

Xa'mo

Rosaano, mitte kiflera darga rossini garinni ollii'ne giddo hee'ranno darga rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Mitturichi ofolla woy afamasi baycho dargaho yinanni. Hatto yaano manu, saada, minnanna babbaxxinorichi leellanno baycho dargaho yinanni. Darga babbaxxitino hayyonni xawisa dandiinanni. **Lawishshaho:**

- ☞ qachu minna leeltanno baycho,
- ☞ fayyimmate agarooshshi minna leeltanno baycho,
- ☞ rosu minna leeltano baycho,

- amma'note minna leeltanno baycho,
- dubbunni diwamino darganna woleno kuri labbannori amaddinno woy leeltanno baycho dargaho yinanni.

Rosiishsha 1.1

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Fayyimmate agarooshshi minna leeltanno baycho dargaho yinanni. A) Addaho B) Kaphoho
2. Mitturichi leellanno woy afamanno baycho _____yinanni.
 A) dargaho C) xawaabbaho
 B) xeenaho D) baalunku dawarote
3. Konni woroonni noori giddo darga xawisannohu hiikkoneeti?
 A) Qachu minna leeltanno baychi
 B) Amma'note minna leeltanno baychi
 C) Rosu minna leeltanno baychi
 D) Baalunku dawarote

B) Aante noo xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Darga xawisate horoonsi'nanni hayyo giddonni sase borreesse.

a) _____

b) _____

c) _____

1.2 Woradinke afamanno darga

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

☞ *woradi'ne su'ma borreessitinanni;*

☞ *olluunna woradu badooshshe xawissinanninna*

☞ *woradi'ne afamanno darga baddine kultinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Qacha
- ✓ Ollaa
- ✓ Worada

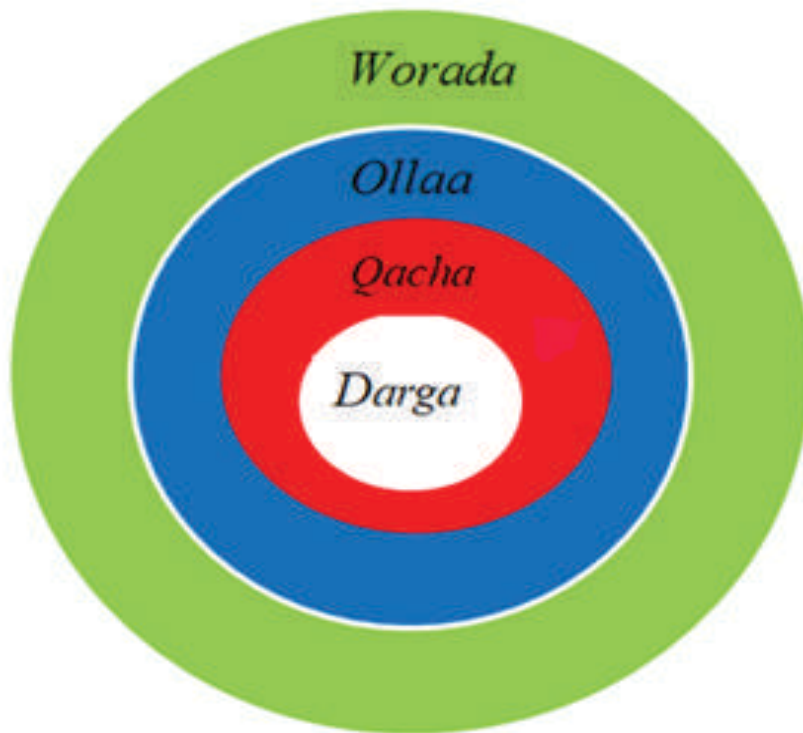
Xa'mo

1. *Rosi'ne mini afamanno worada maaynanni?*

2. *Woradunna olluu badooshshe gaamotenni*

hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera xawisse?

Woradu, qachunna olluu gambooshe ikke babbaxxitino dagoomaho owaante uytanno uurrinsha giddosi amadino gashshootu tantanooti. Mittu qooxeessira gamba yee hee'ranno manni qacha kalaqanno. Qachuwa gamba yite ollaa ikkatanno. Olluubba hattonni gamba vite worada kalaqanno.

Misile 1.1 Dargu, qachu, olluunna waradu badooshe.

Hee'nanni woradi afamanno darga xawisate babbaxxitino hayyo horoonsi'ne kula dandiinanni. **Insano:**

1. kalaqamunnireetinna
2. mannu loosinoreeti.

1.Kalaqamunnireeti yinanniri:

- ☛ ilaalla,
- ☛ way bissa (lagganna garbuwa) nna woleno kore labbannore horoonsi'ne kula dandiineemmo

2. Mannu loosinore horoonsi'ne darga xawisa dandiineemmorii giddo:

- ➔ doogga,
- ➔ rosu minna,
- ➔ dikko,
- ➔ fayyimmate minnanna
- ➔ olluu woradda badanno malaattanna woleno
konne labbannoreeti.

Kuri kalaqamunnireenna mannu loosino malaatta horoonsi'ratenni hee'nanni woradi afamanno darga xawinsanni.

Rosiishsha 1.2

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Babbaxxitino qachubbanna olluubba woradu giddo afantanno.
2. Woradu dagoomaho owaante uytanno gashshootu uurrinsha amadino gashshootu tantanooti.
3. Qachu giddosi woradanna ollaa hanqafanno gashshootu tantanooti.
4. Olluunna woradu gambooshshi mitteenni qacha kalaqanno.
5. Woradu afamanno darga ilaalla, lagganna qooxeessu woradda baddanno malaatta xawisatenni kula dandiinanni.

1.3 Darga wolu darginni bandanni ga'ra

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *darga darguwiinni bandanni ga'ra xawissinanni;*
- ☞ *dargunni amadisiissine darga kula dandiitinanninna*
- ☞ *darga qiniite, gura, albanna badhe horoonsidhine baddine kultinanni.*

Qara qara qaalla

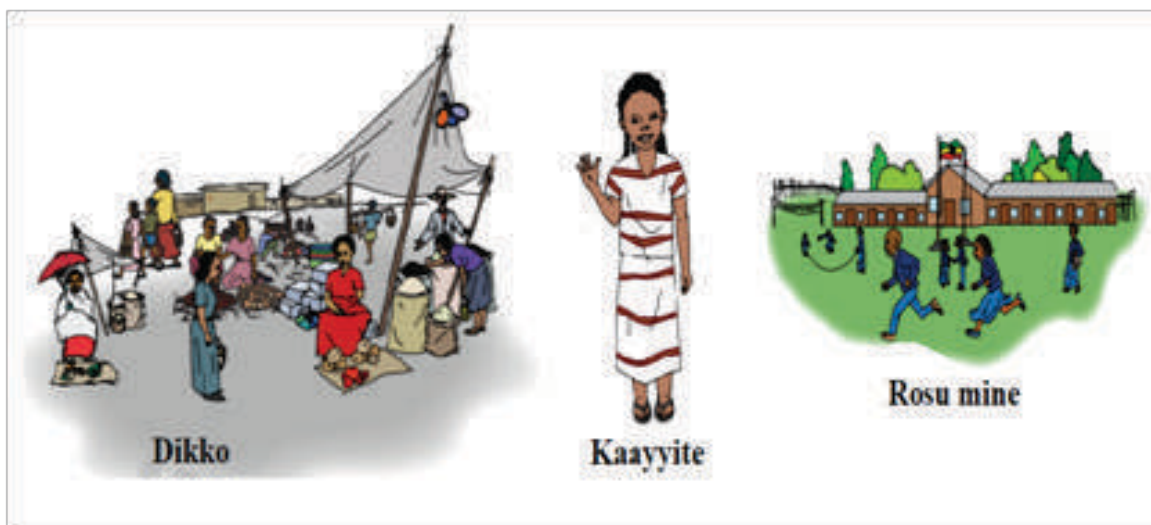
- ✓ *Alba*
- ✓ *Badhe*
- ✓ *Gura*
- ✓ *Qiniite*

Xa'mo

1. *Mitte kifilera darga bandanni ga'ra rossini garinni hanni rosu mini murrichi biiro rossinanni kifilera mamaanni higge leeltannoro kulle?*
2. *Rosaano, kifilete giddo qiniitee'neenni, gura'neenni, albaanninna badheenni noo rosaano rosiisaanchi'nera /cho'nera kulle?*

Woradu giddo babbaxxitino dargubba heedhanno. Kuri dargubba mimmituwiinni babbaxxitino hayyo horoonsi'ne bada dandiinanni.

Lawishshaho: mitto baycho uurrine woy ofolline albaanni, badheenni, qiniiteenninna guraanni yaatenni darga bande kullanni. Tenne hayyo horoonsi'ratenni hee'nonniwa kaima assi'ne darga darguwiini bandanni.

Misile 1.2 Darga wolu darginni bandanni ga'ra

Aliidi misile 1.2 aana dikkonna rosu mini Kaayyitera mamaanni leellannoro gaamotenni hasaabbine kifilete miilla'nera xawisse?

Rosiishsha 1.3

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitannanni qolle.

1. Darga darguwiinni hiikkaanni leellannoro xawisa dandiinanni.
2. Guranna qiniite horoonsi'ne darga darguwiinni bande xawinsanni.
3. Mitto baycho uurrine albanna badhe horoonsi'ratenni darga bandanni.

1.4. Woradu afamanno darga ragunni xawisa

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *shoole qara qara ragga borreessitinanni;*
- ☞ *ragaho yaa mayyaatero xawissinanni;*
- ☞ *woradi'ne afamanno darga ragunni xawissinanninna*
- ☞ *woradi'nera noo dargubba raga horoonsidhinne kultinnanni*

Qara qara qaalla

- ✓ Raga
- ✓ Soojjaato
- ✓ Galchima
- ✓ Aliyye
- ✓ Wodiido
- ✓ Arrishsho

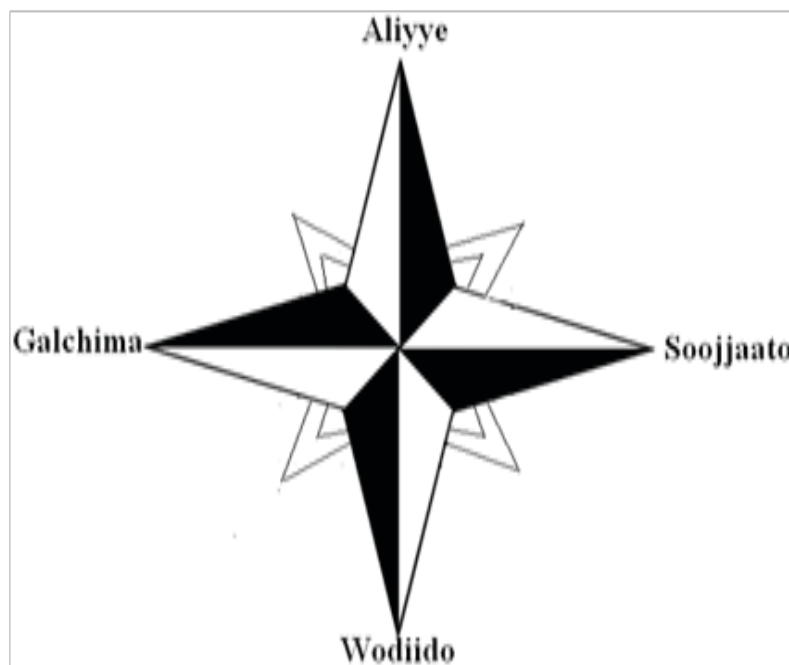
Xa'mo

1. Arrishsho hiikko ragaanni fultanno?

2. Me''e qara qara ragga no? Su'mansano kulle?

Arrishsho kaima assi'ne mitturichi hiikkanni leellannoro xawisate horonsi'neemmo hayyo ragaho yinanni. Qara qara raggaati yinanniri shooleho. **Insano:**

1. Soojjaato
2. Galchima
3. Aliyyenna
4. Wodiido yinannireeti.

Misile 1.3 Raga leellishshanno misile

Soojjaati: Arrishsho fultanno ragaati.

Galchima: Arrishsho e'anno ragaati.

Aliyye: albanke Arrishsho fultanno widira hingummoro gura widoonni afamanno ragaati.

Wodiidi: albanke Arrishsho fultanno widira qollummoro qiniiti widoonni afamanno ragaati.

Aliyyeenni, Wodiidoonni, Soojjaatooninna Galchimaanni danna xaaddanno woradda xawisatenni woradi'ne afamanno darga bada dandiitinanni. konni daafira kuri shoole qara raga horoonsi'ratenni woradi'ne ledi danna xaaddannore xawisa woradi'ne afamano darga shotu garinni ragunni xawisa ikkitanno.

Gaamote Looso

*Woradi'ne ledi soojjaatoonni, galchimaanni,
aliyyeenninna wodiidoonni xaaddanno woradda kulle?*

Rosiishsha 1.4

A) Konni woroonni 'A' gaamora nooha 'B' gaamo hunda noohu ledi fiixoonse.

'A' gaamo

1. Wodiido
2. Soojjaato
3. Galchima
4. Aliyye

'B' gaamo

- A) Arrishsho fultanno ragaati.
- B) Arrishsho e'anno ragaati.
- C) Arrishsho fultanno wido hingummoro gura widoonni afamanno ragaati.
- D) Arrishsho fultanno wido hingummoro qiniiti widoonni afamanno ragaati.

B) Konni woroonni noo xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Shoole qara qara ragga borreesse.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

2. Soojjaati _____ fultanno ragaati.

1.5 Woradu giddo afantanno qara qara dargubba

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *Woradi'ne giddo afantanno qara qara dargubba xawissinanni;*
- ☞ *Woradi'neha qara qara dargubba leellishanno kaarta kaayissinanni;*
- ☞ *qara dargubba dagate owaante uytanno garinni baddine borreessitinanninna*
- ☞ *gashshootu uurrinshubba xawissinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Qara qara darga
- ✓ Gashshootu uurrinsha
- ✓ Xagge
- ✓ Horo

Xa'mo

- 1. Qara qara dargaati yaa mayyaate?***
- 2. Hanni ollii'ne giddo horo aano darga gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle ?***

Woradu giddo duuchu dargi afamanno. Hakkuri giddonni qara qara dargaati yinannihu dagoomaho horo aatenni afame leellanno baychooti. Konne qara qara darga babbaxxino garinni xawinsanni. Kurino:

- A) baattote ofolla garinni
- B) dagate owaante uytanno gashshootu uurrinshubba garinni
- C) xaggete doni afamano garinni

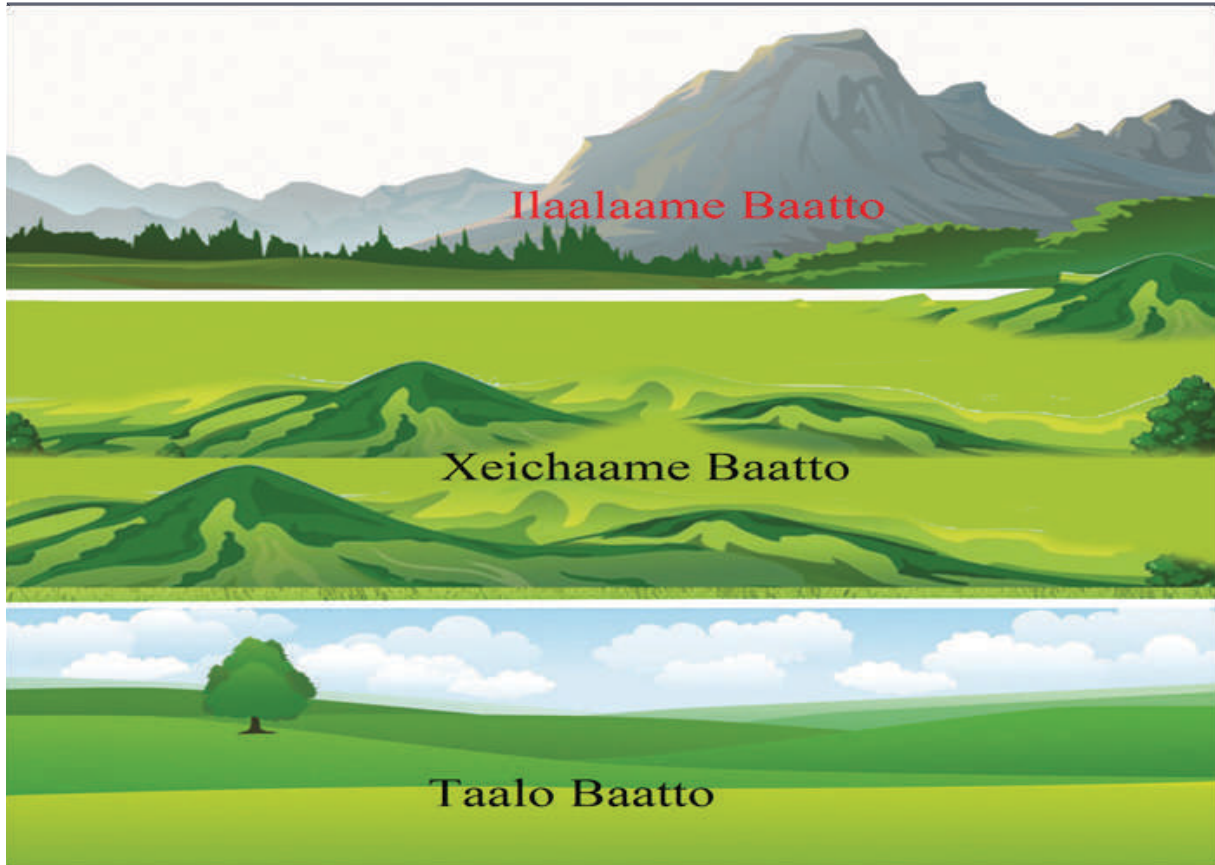
A) Qara darga baattote ofolla garinni xawisa

Rosaano, hanni rosi'ne mini qooxeessira baattote ofolla maa labbannoro rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Woradu giddo duuchu daniti baattote ofolla afantanno. **Lawishshaho:** ilaalu, taalu dargi, xeichaamu, lixxino xea baattonna woleno kuri labbannori baattote ofolla xawissanoreeti. Konni kaiminni kuri baattote ofolla garinninna babbaxxitino ikkitonni qara darga ikkitanno.

- 1) Ilaalaamo dargaati yinannihu baattote ofolla garinni lowo geeshsha gotti yee leellanno darga ikke afamanno baychooti.

- 2) Taalo darga yinannihu gottimmanna xeichimma nookkiha taalo woy diriirino xawo ikke leellanno dargaati.
- 3) Xeichaamu dargi baattote ofolla garinni woro hige dirrino dargaati.

Misile 1.4 Baattote ofolla

Rosiishsha 1.5

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Baattote ofalla garinni qara darga ikkara dandaannohu hiikkonneeti?
 - A) Ilaalaamo darga C) Taalo darga
 - B) Xeichaamo darga D) Baalunku dawarote

2. Konni woroonni noori giddu mittu woradu giddu afantanno qara qara darga xawisate horoonsi'nanni hayyooti.

- A) Baattote ofolla ga'ra B) Xaggete doni afamanno dargi
- C) Dagate owaante uytanno uurrinsha
- D) Baalunku dawatote.

B) Qara darga dagate owaante uytanno uurrinshubba garinni xawisa

Xa'mo

1. Owaantete yaa mayyaate?

2. Hanni ollii'ne giddu owaante aanno baycho gaamotenni hasaabbine xawisse ?

Owaantete yaa mannu hasi'rannore (hajaminore) afi'ranno gede injeessinanni dogooti. Qara darga dagoomaho owaante aanno garinni xawinsiro:

- 1. gashshootu uurrinshuwa,
- 2. amma'note minna,
- 3. dikko dikki'nanni darganna woleno kuri labbinori dagoomaho owaante aatenni egennantino qara dargubbaati.

1. Gashshootu uurrinsha

Gashshootu uurrinsha yaa babbaxxitino loosu qeecha mootimmatewiinni adhite dagoomaho owaante uytannoreeti.

Gashshootu uurrinshubbaati yinanniri:

- A) rosu borro mine,

- B) fayyimmate borro mini,
 C) poolisete borro mini,
 D) yoote mini,
 E) hodhishshunna doogote borro mininna woleno
 kuri labbannoreeti. Tini gashshootu uurrinsha babbaxxino
 looso loossannoreeti.

Lawishaho:

- ➡ latishshu looso,
- ➡ jaddo gargara,
- ➡ eo gamba assa,
- ➡ yoote owaante aa,
- ➡ rosu looso qineessa,
- ➡ bushu budi ba''anno gede assatenna woleno konne
 lawanno loossa loossannoreeti.

Rosiishsha 1.6

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitinanni dawarre.

1. Gashshootu uurrinsha dagoomaho babbaxxitino owaante
 uytanno uurrinshaati.
2. Dikko dikki'nanni dargi dagoomaho owaante aannokki
 dargaati.
3. Jaddo gargara gashshootu uurrinsha loossanno loosooti.

A) Rosu borro mine

Rosu borro mini woradu woy quchumu giddo afantanno rosu annimmatenni massaganno gashshootu uurrinshaati.

Rosu mine

Rosu mini dagoomu hala'ladunni babbaxxitino egenno afi'ranno baychooti.

xa'mo

Rosu mini dagoomaati yinannire gaamotenni haasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle.

Rosu mini giddo afamanno dagoomati yinanniri: rosiisaano, rosaano, rosu mini aga'raano, maxaafu mini xiinxallo amoonyoote agarsiissanno loosasinenna woleno kuri labbannoreeti. Maxaafa, daftara, biire, chookenna woluno kuri lawaannori rosu mini giddo rosanna rosiisate kaa'lanno uduunneeti.

Misile 1.5 Rosu mine

Rosiishsha 1.7

A) Konni woroonni ‘A’ gaamora nooha ‘B’ gaamo ledo xaadannoha fiixoonse.

‘A’ gaamo

‘B’ gaamo

1. Rosu mini dagoomati	A) Rosu yanna ayirrisa
2. Rosanna rosiisate kaa’lanno	B) Rosaanonna rosiisaano
3. Egenno afi’nanni dargaati	C) Maxaafunna daftaru
4. Rosu mini amanyoote agarate	D) Rosu mini

B) Fayyimmate agarooshshi borro mine

Xa’mo

Fayyimmate mini aanno horo hasaabbine rosiisaanchi’nera / cho’nera kulle?

Fayyimmate agarooshshi borro mini woradu giddu woy quchumu giddu afantanno fayyimmate minnanna fayyimmate looso annimmatenni massaganno gashshootu uurrinshaati.

Fayyimmate agarooshshi mine

Babbaxitino xissonni dhiwamino manni xagisi’ranno mine ikke dagoomaho owaante aanno baychooti. Fayyimmate mine afantanno loosasine:

- ➡ dhibba xagissanno ogeeyye,
- ➡ kaarde murte uytanno loosasine,
- ➡ xagga uytannorinna woleno kuri labbannori afantanno.

Misile 1. 6 Fayyimmate mine

C) Poolisete borro mine

Woradaho poolisete borro mini loosanno loosi:

- ➔ dagoomu giddo jaddo kalaqantannokki gede agarsiisa,
- ➔ jaddo kalaqiha yoote minira amade shiqisha,
- ➔ ga'labbo agarsiisanna woleno konne lawanno looso loosanno borro mineeti.

D) Yoote mine

Yoote mini lowo looso loosanno. **Lawishshaho:**

- ➔ jaddote loosi'ra mu'rote gumulo uytannonna
- ➔ babbaxxitino yekkeerammera halaalu farco farci'ra

E) Hodhishshunna doogote borro mine

doogotenna hodhishu borro mini woradu/quchumu giddo doogote looso annimmatenni massaganno borro mineeti. doogotenna hodhishshu borro mini loossanno loosi:

- ➔ kaamelu ikko mannu ha'ranno doogo injeessa,
- ➔ way aana mannunna kaamelu fulanno buusa loosanna woleno konne labbanno looso loossanno.

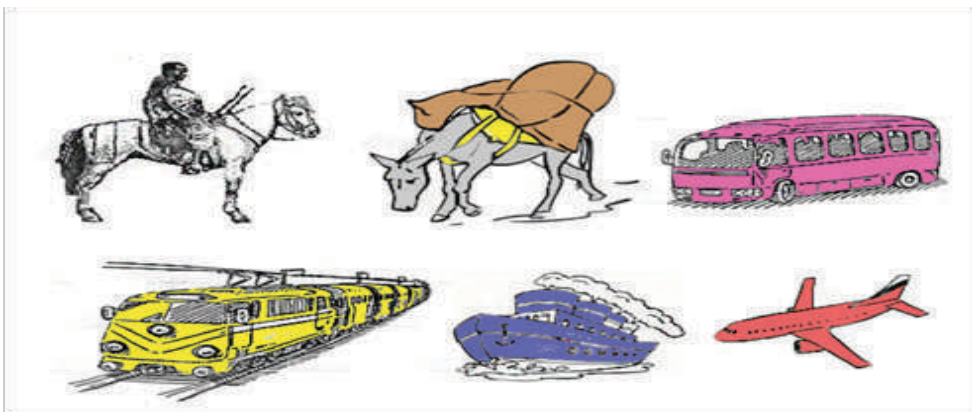
Hodhishsha

Xa'mo

Way, ayyaretenna baattote aani hodhishshira kaa'lannore gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Dagoomu dargunni darga ha'ratenna uduunne hogophate kaa'lannoha hodhishshaho yinanni. Xaphoomunni sasu hodhishshu dani hee'ranno. Insano:

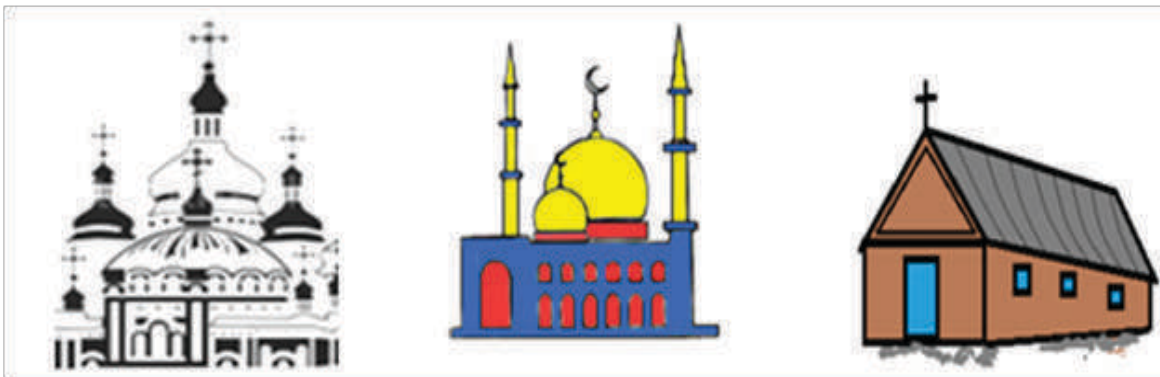
- (a) baattote aani hodhishsha,
- (b) way aani hodhishshanna
- (c) ayyarete aani hodhishsha yinannireeti.

Misile 1.7 Hodhishshu dana

2. Amma'note minna

Amma'note minna dagoomu amma'nonsa garinni mittimmatenni gamba yee kaaliiqansa huucci'ranno dargaati. Lawishshaho: Beetekiristaane, Masigiidu, Budu amma'nonna woluno kuri lawannore amma'note minna yinannireeti.

Misile 1.8 Amma'note minna

Rosiishsha 1.8

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitinanni dawarre.

1. dhiwaminohu xagisi'ranno mine fayyimmate agarooshshi mine yinanni.
2. Fayyimmate mine dhibba xagissanno ogeeyye diheedhanno.
3. Beetekiristaanenna Masigiidu amma'note minnaati yinanni.
4. Poolisete borro mini dagoomaha jaddo iillitannokki gede gargatanno borro mineeti.
5. Moola baatto aani hodhishshira kaameelu callu kaa'lanno

3. Dikko

Gaamote looso

Dagoomu diko hi'ratena hidhate shiqishannore gaamotenni hasaabbine borreesse.

Dikko yaa hirranninna hidhinanni baycho ikkite dagoomaho horo aatenni egennantino baseeti. Dagoomu dikko hi'ratenna hidhate shiqishannori: lalo, farado, harre, me''e, gaashe, badala, wahe, atara, qamade, haayxe, baaqela, uduunnenna woleno kuri lawannore dagoomu dikko hi'ranna hidhate shiqishannoreeti.

Misile1.9 Dikko

C) Woradinkera heedhanno xaggete dargubba

Xa'mo

Qarqari'nera xaggete base nooro rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Woradinkera mito mito xaggete assoote assinoonni dargubba baala xaggete base yinanni. **Lawishshaho:** xaggete base yinanniri gambooshshu gudumaale, godda, babbaxitino xaggete uurrinshanna woleno kuri labbannore xaggete base yine woshshinannireeti.

Rosiishsha 1.9

A) Aante noo xa'mora taalo dawaro doortine qolle

1. Aante noori giddo baattote ofolla akata ikkinohu hiikkonneeti?

- A) Rosu mini C) Dikko
B) Ilaalaamo darga D) Fayyimmate agarooshshi mini

2. Konni woroonni noori giddo dagoomaho owaante aanno dargi hiikkonneeti?

- A) Dikko C) Fayyimmate agarooshshi mini
B) Rosu mine D) Baalunku dawarote

3. Rosu minira amande daa hasiissannokkihi hiikkonneeti?

- A) Daftara C) Maxaafa
B) Qaraamo siwiila D) Biire

4. Meu hodhishshu dani no?

- A) Lamu C) Sasu
B) Shoolu D) Mittu

B) Konni woroonni ‘A’ gaamora nooha ‘B’ gaamo ledoo fiixoonse.

‘A’ gaamo

‘B’ gaamo

1. Fayyimate mine	A) beetekiristaane
2. Amma’note mine	B) yoote gumulo gumula
3. Yoote mine	C) poolisete borro mine
4. Gashshootu uurrinsha	D) dhibba xagisi’nanniwa

C) Aante noo xa’muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Rosanna rosiisate horoonsi’nanni uduunne lame borreesse?
a) _____
b) _____
2. Dagoomaho owaante aatenni egennantino qara qara dargubba shoole borreesse?
a) _____ b) _____
c) _____ d) _____

1.6 Woradinkera ollaa ikkitanno woradda su'manna raga

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *woradi'nenni aante noo woradda kultinanni;*
- ☞ *woradunna olluu su'ma kaartu aana noowa leellishshinanninna*
- ☞ *raga horoonsidhine woradi'nenni aante noo woradda kultinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ **Kaarta**
- ✓ **Ofolla**
- ✓ **Danna**

Xa'mo

Woradi'nera ollaa ikkitanno woradda su'ma kulle?

Kaartaho yaa baattote hala'linye riqiwatenni baattote aana leellannore waajju woraqati aana loonse leellishate horoonsi'nemmo hayyooti. Kaarta la'ne woradinkenni danna xaaddanno woradda afa dandiinanni. Woradinke ledoo danna xaaddannore olluu woradda yinanni. Konni daafira woradu su'manna raga kulate kaartu horoonsi'ratenni bande leellisha dandiinanni.

Rosaano, woradi'ne ledο aliyyeenni, wodiidoonni, soojjaatoonninna gachimi ragaanni dannunni xaaddano woradda su'ma gaamoteni hasaabbine kifilete xawisse?

Rosiishsha 1.10

A) Konni woroonni noo coy fooliishsho halaaleho woy kaphoho yitinanni dawarre.

1. Kaartaho yaa baattote ofolla ga'ra leellishanno uduunnichooti.
2. Woradinke ledο danna xaaddanno woradda olluu woradda yinanni.
3. Kaarta horoonsi'ne woradinke ledο danna xaaddanno worada raga kula dandiinanni.

Fooliishshote Xaphishsha

- Mitturichi ofollanna afamasi baycho dargaho yinanni.
- Woradu, qachubbanna olluubba giddosi gamba asse amadanno gashshootu tantanooti.
- Woradinke afamanno darga kalaqamunnireenna mannu loosinore kaima assi'ne kula dandiinanni.
- Darga wolu darginni alba, badhe, guranna qiniite horoonsi'ne bada dandiinanni.
- Soojjaato, galchima, aliyyenna wodiido shoole qara qara raggaati yinannireeti.
- Baattote ofolla, gashshootu uurrinshubbanna xaggete baychubba kaima assi'ne woradunnita qara qara dargubba xawisa dandiinanni.
- Woraddate ledο danna xaaddanno woradda olluu woradda yinanni.
- Kaarta horoonsi'ne woradinke ledο danna xaaddanno woradda ragana su'ma xawinsanni.

Xaphishshu Rosiishsha

A) Aantete noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Dargaho yaa mitturichi leellanno woy afamanno baychooti.
2. Darga darguwiinni guranna qiniite horoonsi'ne bada dandiinanni.
3. Woradu giddu qachubbanna olluubba afantanno.
4. Poolisete borro mini jaddo gargarate looso loossanno mineeti.
5. Arrishsho fultanno raga galchima yinanni.

B) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine dawarre.

1. Konni woroonni noori giddu mittu darga xawisate horoonsi'nannihu hiikkonneet?

A) Rosu mini	C) Fayyimate mine
B) Ilaala	D) Baalunku dawarote
2. Arrishsho e'anno raga _____ yinanni.

A) soojjaato	C) aliyye
B) galchima	D) wodiido
3. Hodhishshu aanno horo ikkinohu hiikkoneeti?

A) Uduunne hogopha	C) Daddaloho horoonsi'ra
B) Fafino darga gulunfe ha'rate	D) Baalunku dawarote

4. Dagomaho owaante aanno gashshootu uurrinsha ikkinohu hiikkoneeti?

- A) Fayyimmate mini C) Rosu mini
B) Poolisete borro mine D) Baalunku dawarote.

5. Qachanna ollaa miteenni hanqafe amadanno gashshootu tantano _____ yinanni?

- A) worada C) sojaatto
B) raga D) wodiido.

C) Aantete noo xa'mora 'A' gaamo woroonni nooha 'B' gaamo woroonni noohu ledo fixoonse.

A

1. Xaggete darga
2. Raga
3. Baattote ofolla ga'ra
4. Amma'note minna
5. Egenno adhinanniwa

B

- A) Masgiida
- B) Godda
- C) Rosu mine
- D) Aliyye
- E) Ilaala

D) Aantete noo xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Shoole qara qara ragga borreesse.

- a) _____
b) _____
c) _____
d) _____

2. Gashshootu uurrinsha lame borreessi.

- a) _____
b) _____

F OOLIISHSHO LAME

MANNIMATE KIFILLA

Fooliishshote xaphoomu hexxo

Rosaano, tenne fooliishsho rossini gedensaanni:

- ☞ *gobbaydi bisu kifilla, huwattote bisu kifillanna danancho leddine, horonsa baddinanni;*
- ☞ *uduunnu bisi akata (orte) su'mitinanninna*
- ☞ *xawaabbu bu'anna akatansa kultinanni.*

Bitima

Konni albaanni mitte kifile qarqaru sayinse layinki fooliishshora bisu kifilla, keeranchimma agadhanna xawaabbu bu'a yitanno amado rossinoonniti qaangannite ikkitanna xa kaayinni tenne fooliishshora gobbaydi bisu kifilla, huwattote bisi kifillanna horonsa, uduunnu bisi akata, xawaabbu bu'anna xawaabbu akata yitanno rosu amado hala'ladunni rossinanni.

Qara qara rosu amado

2.1 Gobbaydi bisu kifilla

2.2 Huwattote bisi killanna horonsa

2.3 Uduunnu bisi akata

2.4 Xawaabu bu'anna akatansa

2.1 Gobbaydi bisu kifilla

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *Gobbaydi bisu kifilla baddine xawissinanni;*
- ☞ *Gobbaydi bisu kifilla borreessitine leellishshinanninna*
- ☞ *Gobbaydi bisu kifilla horo baddinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Danancho
- ✓ Ille
- ✓ sano
- ✓ Anga
- ✓ Lekka
- ✓ Macca

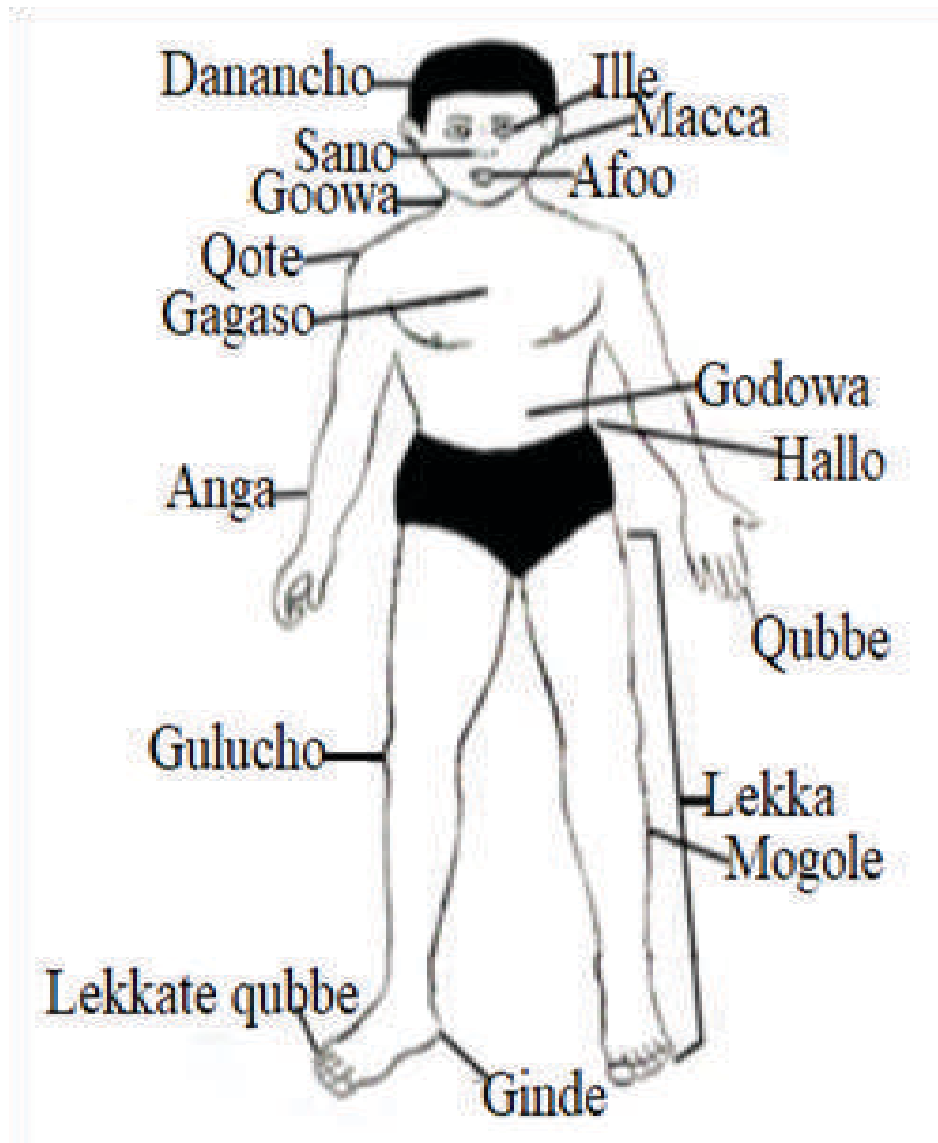
Xa'mo

1. *Gobbaydi bisu kifilla borreessitine kifilete miilla'nera nabbabbe?*
2. *Gobbaydi bisu kifilla uytanno horo tittirtine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?*

Gobbaydi bisu kifilla mannimmankera aananni higge leeltanno bisu kifillaati. Tini bisu kifilla loosantinohu: umo, ille, macca, sano, suume, goowa, qote, lekka, cigile gulucho, qubbenna woleno kuri labbannore amaddanno. Kuri gobbaydi bisu kifilla mannimmankera babbaxxitino horo uytannoreeti.

Lawishshaho:

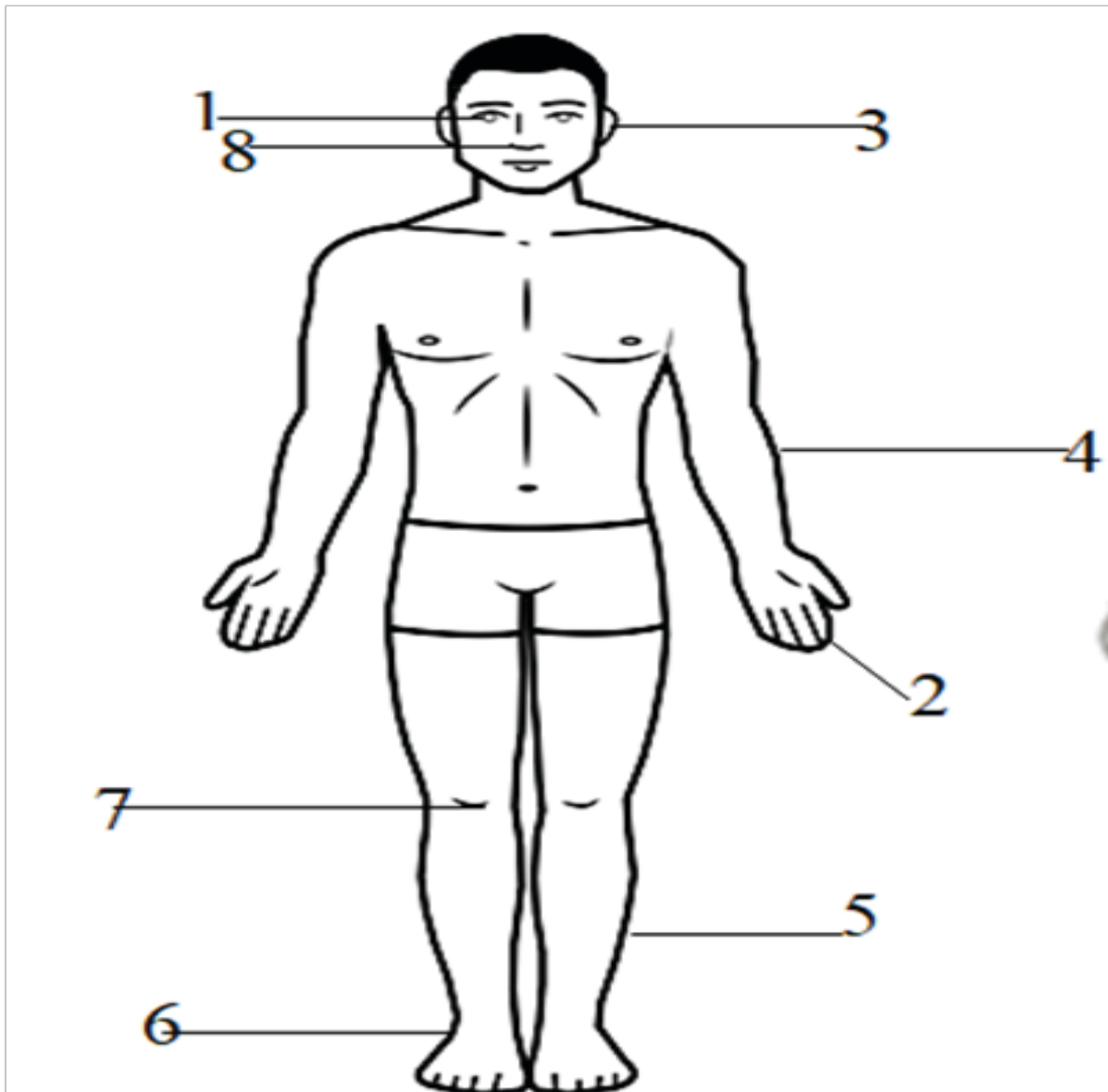
- lekka: ha'rate
- anga: amadate
- qotu : duhate
- tafu : ofollate
- haxo : kawanna ka'a hige wirri yaate
- sano: Su'niissatenna woluno kuri labbanno horo uytanno.

Misile 2.1 Gobbaydi bisu kifilla

Rosiishsha 2.1

1. Konni woroonni misilete aana riqinboonni kiirro la'ine Gobbaydi bisu kifilla su'ma borreesse?

Misile 2.2 Gobbaydi bisu kifilla

2.2 Onte huwattote bisi kifilla

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *huwattote bisi kifilla yaa mayyaatero xawissinanni;*
- ☞ *ontenta huwattote bisi kifilla baddinanninna*
- ☞ *huwattote bisi kifilla horo borreessitinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Huwata
- ✓ Ille
- ✓ Macca
- ✓ Arrawo
- ✓ Sano
- ✓ Anga (goga)

Xa'mo

Huwattote bisi kifilla mitte kifilera rossini garinni hiikkuriitiro rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Huwattote bisi kifilla mittoricho la'ne, macciishshine, su'niissi'nenna amande bande buuxate kaa'litanno bisu kifileeti.

Onte huwattote bisi kifilla heedhanno. Insano: ille, macca, sano, arrawonna anga (goga) yinannireeti.

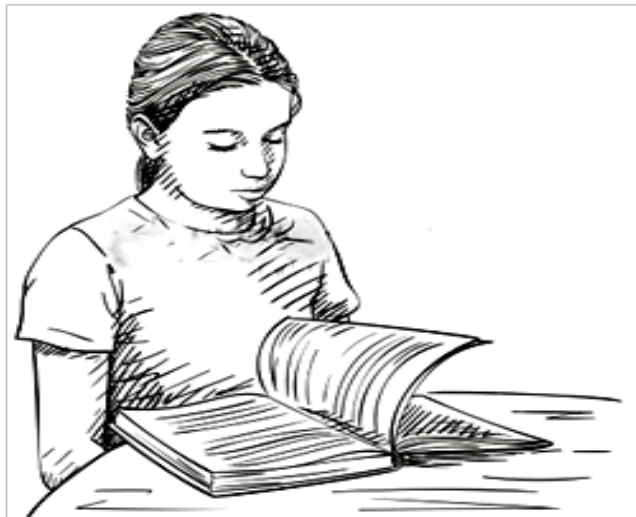
A) Huwattote bisi kifilla uytanno horo

Huwattote bisi kifillanni babbaxxitino horo uytanno.

Lawishshaho:

1. Ille

- la''ate,
- babbaxxitino borro nabbawate,
- udunnichu dana badate,
- babbaxxino kuula badate,
- mitturichi suude badatenna woleno kuri labbanno horo uytanno.

Misile 2.3 Illete horo

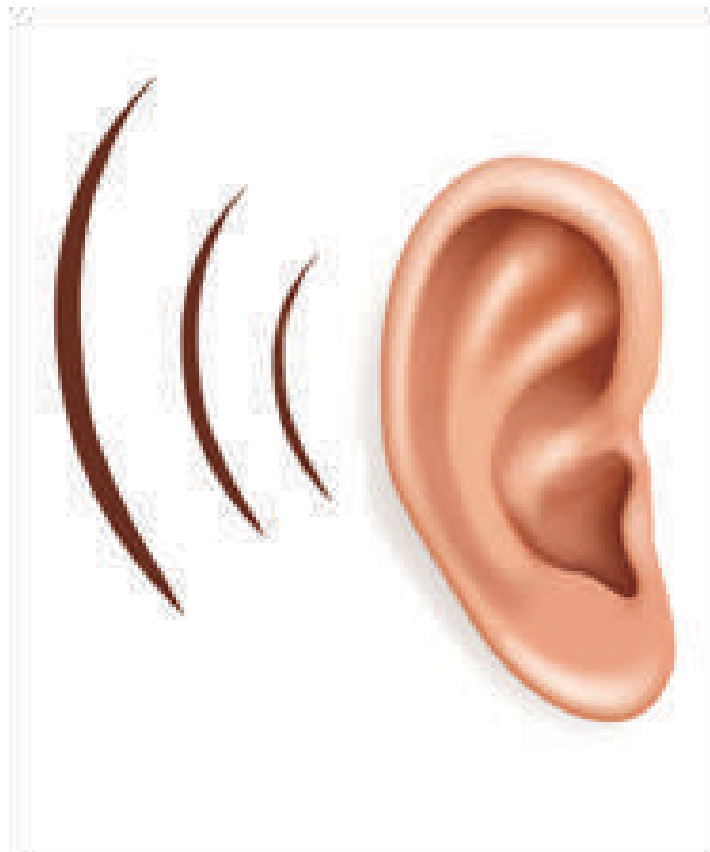
2. Macca

➔ Huuro macciishshatenna

➔ Huuro mayinnitero badate kaa'litanno.

Lawishshaho:

- ➔ gaxigalu huuro
- ➔ mini saada huuro,
- ➔ manchu beeti huuro,
- ➔ kaameelu huuro,
- ➔ horophillu huuronna woleno kuri labbanno
huuro badate horo uytanno.

Misile 2.4 Maccate horo

3. Sano

Xa'mo

*Rosaano, qarqari'nera bushanna dancha foole afi'rinore
mimmiti'ne ledo hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera
kulle?*

sano:

- ➡ foole su'niissate,
- ➡ foole foolate,
- ➡ bushanna dancha foole badate,
- ➡ ulatatenna woleno kuri labbanno horo uytanno.

Misile 2.5 Sanote horo

4. Arrawo

Xa'mo

Coommannoreнна qaraarannore maayinni bandanni?

➔ Arrawu qamanse nyammo badate kaa'lanno.

Lawishshaho:

- ➔ coommannore,
- ➔ qaraarannoreнна
- ➔ shiishannore badate.

Misile 2.6 Arrawu horo

Wodanche! Illete la'nannire baala arrawunni qamasa dihasiissanno.

5. Anga (gogu)

Xa'mo

Anga(gogu) aanno horo borreessitine kifilete miilla'nera nabbabbe?

Anga (gogu) uytanno woy aanno horo:

- mitore amadate,
- iibbillenna qiinde kise badate,
- kaajjillenna shonte badate,
- kaaysate,
- boreessatenna woleno kuri lawanoreeti.

Misile 2.7 Angate horo

Rosiishsha 2.2

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Anga (gogu) kikkinke badate kaa'litanno woy kaa'lanno huwattote bisi kifillaati.
2. Arrawunna gogu huwattote bisi kifillaati.
3. Macca babbaxxitino huuro maccishshine badate kaa'litanno huwattote bisi kifileeti.
4. Illetenni leellannore baala qamasa dihasiissanno.
5. Sano bushanna dancha foole badate kaa'litanno huwattote bisi kifileeti.

B) Konni woroonni noo xa'mora 'A' gaamora nooha 'B' gaamora noohu ledo fiixoonse.

A	B
1. Macca	A) la''ate
2. Ille	B) kikkisate
3. Sano	C) qamasate
4. Arrawo	D) macciishshate
5. Anga (goga)	E) su'niissate

2.3 Uduunnichu bisi akata (orte)

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *uduunnu bisi akata (orte) su'mitinanni;*
- ☞ *xawaabba saaysanno uduunne kultinanni;*
- ☞ *xawaabba saaysannokki uduunne su'mitinanninna*
- ☞ *uduunne akatisinni babbaddine xawissinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Xawaabba saaysanno uduunne
- ✓ Xawaabba saaysannokki uduunne
- ✓ Hiqqaqqama
- ✓ Fididdo

Qarqarinkera duuchu dani uduunni afamanno. Konni uduunnira babbaxxino bisi akati hee'ranno. Konne akata babbaxxino garinni xawisa dandiinanni. Kurino:

- A) Xawaabba saaysanno bisi akata afi'rino uduunne
- B) Xawaabba saaysannokki bisi akata afi'rino uduunne
- C) Hiiqqaqqamate bisi akata afi'rino uduunne
- D) Fididdote bisi akata afi'rino uduunne

A) Xawaabba saaysanno bisi akata afi'rino uduunne.

Xa'mo

*Qaraqari'nera xawaabba giddosiinni saaysanno uduunne
borreessitine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?*

Xawaabba giddosiinni saaysanno uduunni xawaabbu aanasi
uwanno woyte badhesiinni noore golikkinni leellishanno
uduunneeti. **Lawishshaho:**

- ➔ illete maxanxire,
- ➔ hincilaallo,
- ➔ way haylaande,
- ➔ way birciqqonna woluno kuri lawannoreeti.

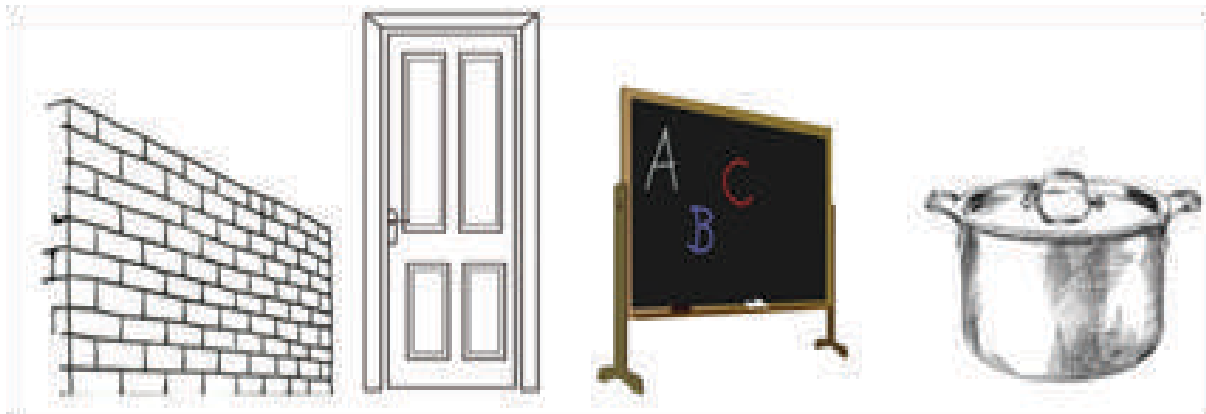
Misile 2.8 Xawaabba saaysanno uduunne

B) Xawaabba Saaysannokki bisi akata afi'rino uduunne

Kuni uduunni xawaabba giddosiinni qole saaysannokkiha ikke badhesiinni nooricho leellishannokki uduunneeti.

Lawishshaho:

- ➔ minu girgidda,
- ➔ xaawula,
- ➔ rosaanote maxaafa,
- ➔ kolishsho saleedanna woluno kuri lawannori xawaabba saaysannokki uduunneeti.

Misile 2.9 Xawaabba saaysannokki uduunne

Rosiishsha 2.3

A) Aante noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Uduunnu baalunku giddosiinni xawaabba saaysanno.
2. Kolishshu saleedi giddosiinni xawaabba disaaysanno.
3. Way haaylaande giddoseenni xawaabba saaysanno bisi akata afi'rino uduunni giddo gaamantanno.

C) Hiiqqaqqamate bisi akata afi'rino uduunne

Xa'mo

Qarqari'nera shotu garinni hiiqqaqqamate akata afi'rino uduunne gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Kuni uduunni shotu garinni uulla uwiro ikko mitturichira ga'niro hiiqqamanno uduunneeti.

Lawishshaho:

- dorunni loonsoonni uduunne,
- haqqunni loonsoonni shotu uduunni,
- hincilaallonna woleno kuri lawannoreeti.

Misile 2.10 Hiiqqaqqamate bisi akata afi'rino uduunne

Rosiishsha 2.4

A) Konni woroonni noo xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

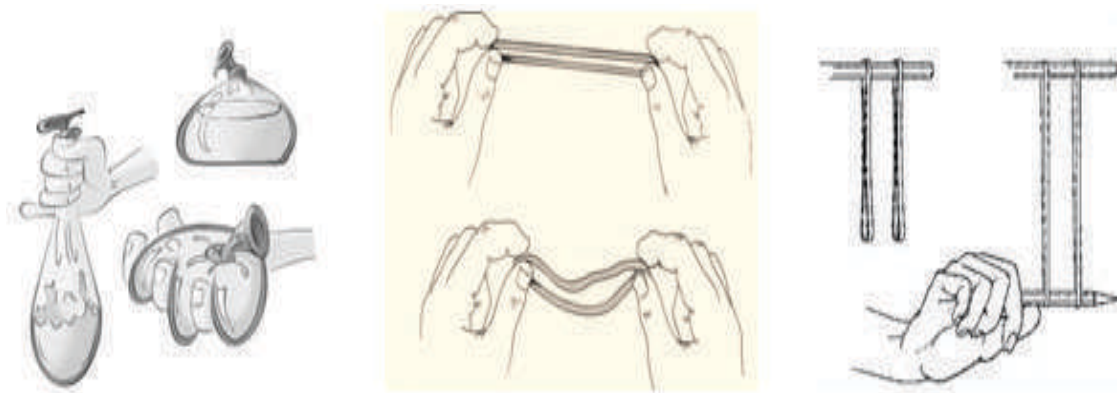
- Hiqqaqqamannoha dorunni loonsonni uduunne lame borreesse.
 - a) _____
 - b) _____
- Hincilaallotenni loonsoonniha hiqqaqqamanno uduunne lame borreesse?
 - a) _____
 - b) _____

D) Fididdi yaate bisi akata afi'rino uduunne

Fididdote bisi akata afi'rino uduunni bedeendiro hojja lexxatenna umo noosi suude soorrata akati noosiho.

Lawishshaho:

- ➡ Ufuuffa, babbaxxino uddi'nanni uduunni, birra usurranni laastikenna woleno kuri lawannori bedeendiro bedeedamate akata afi'rinoreeti.

Misile 2.11 Fididdote bisi akata afi'rino uduunne

Rosiishsha 2.5**A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.**

1. Konni woroonni noori giddo xawaabba giddosiinni saaysate akata afi'rinohu hiikkonneeti?

A) Hincilaallo

C) Jawanu

B) Xaawula

D) Baalunku dawarote

2. Bedeendanni woyte hojja lexxate akata leellishanno uduunni hiikkonneeti?

A) Ufuuffa

C) Birru laastike

B) Bedeedamanno uduunni

D) Baaluunku dawarote.

3. Xawaabbu giddosiinni saaysannokki bisi akata afi'rino uduunni hiikkonneeti?

A) Illete maxanxire

C) Hincilaallo

B) Kolishshu saleedi

D) Baalunku dawarote

4. Konni woroonni noori giddo hiqqaqqamate bisi akata afi'rinohu hiikkonneeti?

A) Hincilaallo

C) Googide

B) Xilte

D) Baalunku dawarote

2.4 Xawaabbu buenna akatasi

2.4.1 Xawaabbu bue

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *xawaabbu bu'a kultinanni;*
- ☞ *kalaqamu xawaabbu bu'a borreessitinanninna*
- ☞ *mannu loosino xawaabu bu'a tittirtine xawissinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Xawaabba
- ✓ Arrishsho
- ✓ Agana
- ✓ Beeddahe
- ✓ Korreente
- ✓ Giira

Xa'mo

1. *Mitte kifilera xawaabbu bu'a rossini garinni xawaabbu bu'a hiikkuriitiro borreessitine rosiisaanchi'nera/cho'nera leellishshe?*
2. *kalaqamu xawaabbu bu'a yinanniri hiikkuriitiro kifilete miilla'nera kulle?*

Xawaabbu bue babbaxxino mannu loosinohanna kalaqamunni afi'nanniha ikke lowo horo aanno.

Lawishshaho:

- ➔ manchu beettira,
- ➔ mu'rote lophora,
- ➔ tunsichu xawisatenna woleno kuri labbanno horo aanno.

Xawaabbu bu'a lame doogonni afi'nanni. **Insano:**

1. Kalaqamu xawaabbu bu'anninna
2. Mannu loosino xawaabbu bu'anni.

1. Kalaqamunni afi'nanni xawaabbu bu'a

Xa'mo

Kalaqamunni afi'nanni xawaabbu bu'a yinannire

hiikkuriitiro borreessitine miilla'nera xawisse?

Kalaqamu xawaabbu bu'a kalaqamunni afi'neemmoreeti.

Insano: Arrishsho, Agananna Beeddahe.

Misile 2.12 Kalaqamu xawaabbu bue

2. Mannu loosino xawaabbu bu'a

Xamo

Mannu loosino xawaabbu bu'a borreessitine kifilete miilla'nera nabbabbe?

Mannu loosino xawaabbu bu'a manchu beetti egennonni loosantinoreeti. **Lawishshaho:** korreente, soolaare, baatire, giiranna woluno kuri labbannori mannu loosino xawaabbu bu'a yinanni.

Misile 2.13 Mannu loosino xawaabbu bu'a

Rosiishsha 2.6

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitinanni qolle.

1. Arrishsho kalaqamuni afi'nanni xawaabbu bueti.
2. Aganu kalaqamu xawaabbu bue giddo digaamamanno.
3. Kalaqamu xawaabbu bue tunsicho xawisate kaa'litanno.
4. Mannu loosino xawaabbi bue tunsicho xawisate dikaa'lanno.

B) Konni woroonni noo xa'muwara borreessitine dawarre

1. Mannu loosino xawaabbu bu' a borreesse?
2. Xawaabbu bu'a afi'nanni doogga lame borreesse?
3. Konni woroonni noo shae giddo kalaqumunna mannu loosino xawaabbi bu'a borreessitine fano darga wonshe

Kalaqamu xawaabbu bu'a	Mannu loosino xawaabbu bu'a

2.4.2 Xawaabbu akata

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *xawaabba akatisinni baddine kultinanni;*
- ☞ *hashshinna barrira kaa'lanno xawaabba borreessitinanni;*
- ☞ *kalaqamu xawaabbi akata xawissinanninna*
- ☞ *mannu loosino xawaabbi akata tittirtine boreessitinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Kalaqamu xawaabbi akata
- ✓ Mannu loosino xawaabbi akati

Xa'mo

- 1. Kalaqamunni afi'nannihu hashshira kaa'lanno xawaabbi hiikkonneeti?***
- 2. Qarqari'nera hee'ranno mannu loosino xawaabbi akatta rosiisaanchi'nera/cho'nera xawisse?***

Xawaabba badannonsari giddo mittu hee'rannonsa akataati.

Akatinsa garinni la'niro:

1. Arrishshote akata

- soodo soojjaatoonni fulate akati,
- hawarro galchimaanni eate akati,
- goofannokkiha hala'lado xawaabba aate akati,
- yannase agarte umisenni xawate akati,
- barra calla hala'lado xawaabba aatenna woleno kuri labbanno akatta heedhannose.

2. Aganu akata

- sajjuu barri giddo tonaa onte barra hashsha xawate akati,
- barra xawaabba arrishshotewiinni adhate akatinna w.k.l hee'rannosi.

3. Beeddahete akata

- hashshi xawaabba aate akata afidhinno.

4. Giirate akata

- sagale raisate,
- mine iibbishate,
- haqqe itate akati,
- barrano hashshano xawatenna woleno kuri labbanno akatta afidhinno.

5. Korreentete akata

- barrano hashshano xawate,
- radoonenna Televizhiine cooydhanno gede assate,
- sagale raisate akati,
- barrano hashshano xawatenna woleno kuri lawanno akata afidhanno.

6. Soolaarete akata

- Soolare barra Arrishshote xawaabba gamba assite barrano hashshano xawaabba aate akata afidhino.

7. Kurraazete akata

- giddo laamba worre hoccu kirre giddose saayinsiro xawaabba aate akata afidhino.

Rosiishsha 2.7**A) Konni worooni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.**

1. Kalaqamunni afi'nanni xawaabbi giddonni barrira calla xawaabba aannohu hiikkonneeti?

A) Arrishsho	C) Korreente
B) Giira	D) Baalunku dawaroote

2. Konni woroonni noori giddo mittu mannu loosino xawaabbi akataati.

A) Iibille aa	C) Haqqe ita
B) Sagale raisa	D) Baalunku dawarote

3. Hashsha xawaabba aate akata afi'rinohu hiikkonneeti?

A) Korreente	C) Aganu
B) Beedahe	D) Baalunku dawarote

Fooliishshote Xaphishsha

- Gobbaydi bisu kifilla mannimmankera aananni higge leeltanno bisu kifillaat.
- Huwattote bisi kifilla mittoricho buunxenna bande afate horoonsi'neemmo bisu kifilla ikkite kaa'litannoreeti.
Insano:
 - ◆ ille,
 - ◆ macca,
 - ◆ sano,
 - ◆ arrawonna anga (goga).
- Uduunneho babbaxxino bisi akati hee'ranno. Konne akata bisinsa akati garinni xawinsiro:
 - ◆ xawaabba saaysannoha,
 - ◆ xawaabba saaysannokkiha,
 - ◆ hiiqqaqqamannoha,
 - ◆ fididdi yaannoha yaatenni bande xawinsanni.
- Xawaabbu bu'a lamewa gaammanni. Insano:
 - ◆ kalaqamu xawaabbu bu'anna
 - ◆ mannu loosino xawaabbu bu'aati.

Xaphishshu Rosiishsha

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitinanni dawarre.

1. Illenna macca huwattote bisi kifilla giddo digaammantanno.
2. Lekka macciishshate kaa'litanno huwattote bisi kifileeti.
3. Qamasate kaa'litanno huwattote bisi kifile Arrawoho.
4. Birra usurranni laastike fididdote bisi akata afidhino.
5. Jawanu hiiqqaqqamate bisi akata afi'rino uduunneeti.
6. Arrishsho kalaqamu xawaabbu bue giddo digamantanno.

B) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Mannimanke bisu kifile ikkinokkihu hiikkonneeti?

A) Anga	C) Buuda
B) Lekka	D) Macca
2. Xawaabba giddosinni saaysanno uduunnichi hiikkonneeti?

A) Bushsha	C) Googide
B) Xaawula	D) Hincilaallo
3. Konni woroonni noori giddo mittu kalaqamu xawaabbu bueeti.

A) Beeddahe	C) Korreente
B) Kurraaze	D) Shaama

4. Huwattote bisi kifile ikkinokkihu hiikkonneeti?

A) Ille

C) Arrawo

B) Lekka

D) Macca

5. Tunsichoho yaa _____ hoongenni kalaqamannorichooti.

A) xawaabbu

C) sagaleta

B) way

D) Baalunku dawarote

**C) Konni woroonni karsiinse borreessinoonniha la'ine
kalaqamu xawaabi bu'anna mannu loosino xawaabbi
bu'a yitinanni baddine borreesse.**

Korreente

Arrishsho

Soolaare

Baatire

Agana

Shaama

Beeddahe

Buttagaaze

Kurraaze

Faanoose

Giira

Maasho

Kalaqamu xawaabbu bu'a	Mannu loosino xawaabbu bu'a

F OOLIISHSHO SASE

KALAQAMU QARQARA

Fooliishshote xaphoomu hexxo

Rosaano, tenne fooliishsho rossini gedensaanni:

- ☞ *barru ayyarete akata xawissinanni;*
- ☞ *ayyarete gade seeda yanna akata yitine tirtinanni;*
- ☞ *ayyarete gade soorrama heeshshote aana abbitanno hekko baddine xawissinanni;*
- ☞ *keeranchonna keerancho ikkitinokki sagale gaantinanni;*
- ☞ *qarqari 'nera roore yanna afantanno mu'ro baddinanni;*
- ☞ *mu'rote lophora hasiisannore xawissinanni;*
- ☞ *mu'ronnita addi addi horo baddinanni;*
- ☞ *saada hee'rate hasiisannore xawissinanni;*
- ☞ *saada qansidhannore, goshooshantannore, cea, qulxu'me, raacha yitine gobbaydi bisinsa akatinni su'mitinanninna gaantinanni;*
- ☞ *wirro qolle horoonsi'ra dandiinanni uduunne baddinanninna*
- ☞ *yuutube horoonsidhine rosatenni ishununni maa assinanniro heddinanni.*

Bitima

Konni albaanni mitte kifile qarqaru sayinse rosira: qarqari'ne ayyare gade, kalaqamu qarqara, lubbo noonsa saada, co'immanna bisu keeranchimma yitanno amado rossinoonni qaangannita ikkitanna xa layinki kifile qarqaru sayinse gidde tenne fooliishshora kalaqamu qarqara, ayyarete gadenna ayyarete ga'ra, woradi'nera roore yanna afantanno mu'ro, woradi'ne saada, woradi'ne uduunnu jironna qarqaranke agara yitanno amado rossinanni.

Qara qara rosu amado

3.1 Ayyarete ga'ranna ayyarete gade

3.2 Woradinke mu'ro

3.3 Woradinke saada

3.4 Woradinke udunnu jiro

3.5 Woradinke qarqara agara

3.1 Ayyarete ga'ranna ayyarete gade

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *barrunnita ayyarete akata xawissinanni;*
- ☞ *ayyarete ga'ra yaa mayyaatero kultinanni;*
- ☞ *ayyarete gade seeda yanna akata yitine tirtinanni;*
- ☞ *arrinna hawadi yanna ayyarete ikkito borreessitinanninna*
- ☞ *ayyerete gade soorrama abbitanno hekko xawissinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Ayyare ga'ra
- ✓ Ayyarete gade
- ✓ Arro
- ✓ Hawado

3.1.1 Ayyarete ga'ra (Weather)

Xa'mo

Harancho yanna ayyerete ga'ra gaammotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Baatto dooyissitino ayyare gidddo ayyarete garinna ayyarete gade heedhanno. Lamenti ayyarete ikkito mitto assannonsari hee'rirono uminsa akati noonsare ikkansanni babbaxxitinoreeti. Mittu qarqarira barru gidddo noota ayyarete soorrana barrunnita ayyarete ga'ra yinanni. Ayyarete ikkito daqiiqu, saatetenna barru gidddo noohu Arrishshote iibbilli, xeenu, qiinde, diilallo, gomichunna woluno kuri lawannori mittu dargi ayyarete ikkito soorrana leellishshannoreeti. Konni garinni ayyarete ga'ra woggate gidddo heedhanno ayyarete ikkitonni babbande xawisa dandiinanni. Woggate gidddo kalaqantanno ayyarete ikkitooti yinanniri gidddonni Arrinna Hawadi yanna ayyarete ikkito heedhanno.

A) Arri yanna ayyarete ga'ra

Arri yanna ayyarete ikkito Arrishshote iibbilli bati'ranno yannaati. Tenne yannara hee'ranno ayyarete akati:

- ➔ ibbado ayyarete ikkito,
- ➔ moolle amaddino ayyarete garinna woleno kuri labbanno ayyarete ikkito heedhanno yannaati.

B) Hawadi yanna ayyarete ga'ra

Hawadi ayyarete ikkito yannara xeenu bati'ranno yannaati. Tenne yannara hee'ranno ayyarete akati:

- ➔ qiidado,
- ➔ gomicho,
- ➔ xeenaa,

- ➔ qunfe amaddino ayyarete ikkitonna woleno kuri labbannori heedhanno.

Gaamote loosu

Rosaano, hanni qarqari'neta barru ayyarete ikkito hiittotero gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

3.1.2 Ayyarete gade (Climate)

Seeda yanna giddu hala'ladu qarqarira kalaqantanno ayyarete ikkito soorrama ayyarete gade yinanni. Ayyarete ikkito gede ayyarete gadenno ayyarete giddu noo xeenaa, iibbille, qunfe, diilallo, qiinde, qorranna woleno kuri labbanno ikkito kaima assidhanno.

Ayyarete gadi soorrama abbitanno gawajjo

Ayyarete gade hedeweelcho soorranturo babbaxxitino gawajjo iillishshanno. **Lawshshaho**:

- baatto loonse afi'nanni laalchi ajanno gede assitanno,
- womaashshu eo ajjanno,
- hude dagganno,
- hawadu woy arru bati'ranna woluno konne lawanno qari kalaqamanno gede assitanno.

Rosiishsha 3.1

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Mittu barri giddo leeltannota ayyarete ikkito..... yinanni.

- A) ayyarete ga'ra C) Arrishsho
B) ayyarete gade D) baalunku dawarote

2. Konni woroonni noori giddo mittu barri ayyarete ikkito soorrama leellishshannoreeti.

- A) Qiinde C) Gomichu
B) Iibbillu D) Baalunku dawarote

3. Daqiiqu, saatetenna barru giddo nooha Arrishote iibbilli, qarqaru qiindenna xeenu soorrama barru ayyarete ikkito xawissannoreeti.

- A) Kaphoho B) Halaaleho

4. Ayyare soorramate akata afidhino

- A) Halaaleho B) Kaphoho

B) Konni woroonni noo xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle?

1. Seeda yanna giddo hala'ladu qarqarira kalaqantanno ayyarete ikkito soorrama_____yinanni.

2. Ayyarete soorrama kalaqqanno qarra lame borreesse?

- a)_____ b) _____

3. Hawadi yannara kalaqantanno ayyarete ikkito lame borreesse?

- a) _____ b) _____

3.2 Woradinke Mu'ro

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *mu'rote bisi kifilla xawissinanni;*
- ☞ *mu'rote lophora hasiisannore leellishshinanni;*
- ☞ *mu'ronnita addi addi horo baddine xawissinanninna*
- ☞ *qarqari 'nera roore yanna afantanno mu'ro baddinanni.*

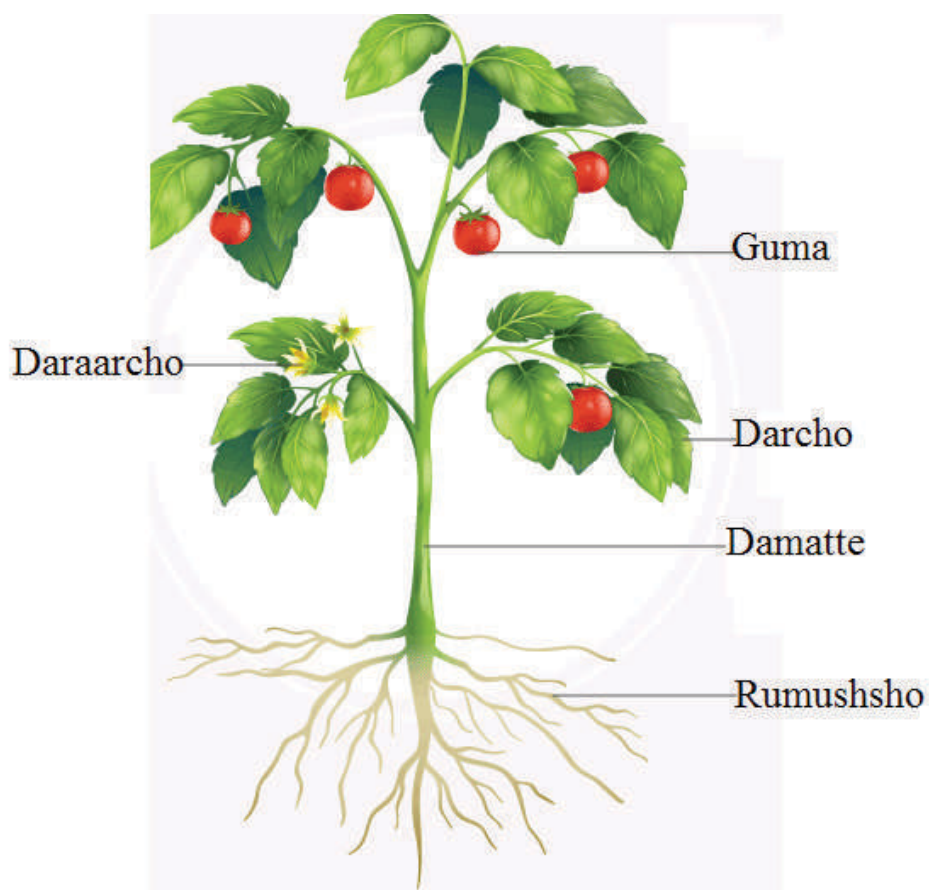
Qara qara qaalla

- ✓ Mu'ro
- ✓ Rumushsho
- ✓ Damatte
- ✓ Sina
- ✓ Daro
- ✓ Daraaro
- ✓ Guma

Xa'mo

1. *Mitte kifilera mu'ronnire rossini garinni mu'rote bisi kifilla yinannire hanni rosiisaaanchi'nera/cho'nera kulle?*
2. *Mu'rote sagale loossanno kifile hiittenneeti?*

3.2.1 Mu'ro

Misile 3.1 Mu'rote kifilla

Mu'ro babbaxxitino kifilla afidhino. Isano:

- (a) rumushsho
- (b) damatte
- (c) sina
- (d) daro
- (e) daraarote

Mu'rote kifilla looso

A) Rumushshu

- ➔ Rumushshu bushshu giddo woro hige lophanno mu'rote kifile ikke mu'ro uurritanno gede assanno.
- ➔ Baattote giddonni waanna shiilla xuuxe damattete saaysanno.

B) Damatte

- ➔ Damatte baattote aleenni heedhanno mu'rote kifile ikkite Sinna, daronna daraaro duha,
- ➔ Rumushshuwiinni waanna shiilla hadhe sinnate, darote, daraarotenna gummate iillisha,
- ➔ Daro qixxessitino sagale sinnatenna rumushshoho iillishsha,
- ➔ Mu'ro subbe uurritanno gede kaajjille aatenna w.k.l. looso loossanno.

C) Sinna

- ➔ Daronna daraaro ammaddanno mu'rote kifileeti.

D) Daro

- ➔ Mu'rote sagale qixxeessa.

E) Daraarcho

Daraarchu mu'rote kifile ikke laalchu gumi kalaqamanno baychooti. Daraarchu babbaxxino kuula afi'rinoha ikke qarqaraho babbaxxitino horo aanno. **Lawishshahu:**

- ➔ mu'rote guma kalaqate,
- ➔ qarqaraho biinfille aatenna
- ➔ diidaho sagalimmate kaa'lanno.

Rosiishsha 3.2

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qoolle.

1. Mu'rote bisi kifle ikkinokkihu hiikkonneeti?

A) Rumushsho B) Damatte C) Daro D) Bushsha

2. Mu'rote sagale qixxeessitanno kifle hiittenneeti?

A) Sina B) Daraaro C) Daro D) Damatte

3. _____ Shiillanna waa bushshu giddonni damattete saaysanno.

A) Rumushshu B) Damatte C) Daro D) Sina

4. Damatte; sinna, daronna daraaro dukkanno mu'rote kifleeti.

A) Halaaleho B) Kaphoho

3.2.2 Qarqarinkera roore yanna afantanno mu'ro

Xa'mo

Qarqari'nera afantanno mu'ro rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

weese, shaana, awukaato, shonkoora, leemmicho, baarzaafe, hooncho, waaddicho, daadakkonna woleno kuri labbannori hee'neemmo qarqarira roore yanna afantanno mu'rooti.

gaamote looso

*Qarqari'nera hala'lite afantanno mu'ro kifilete gid
gaamotenni hasaabbine hanni rosiisaanchi'nera/
cho'nera kulle?*

3.2.3 Mu'rote lophora hasiisannore

Lophannonna foolannorichi giddo mitte mu'rote. Konni kaiminni mu'rote lophora hasiisannori:

- ➔ bushshu,
- ➔ way,
- ➔ ayyare,
- ➔ shiilla,
- ➔ Arrishshote xawaabbinna woleno konne lawinori mu'rote lophora hasiisannoreeti.

3.2.4 Mu'ro uytanno horo***Xa'mo***

Rosaano, qariqari'nera sagalimmate horoonsi'nanni mu'ro borreessitine kifilete miilla'nera nabbabbe?

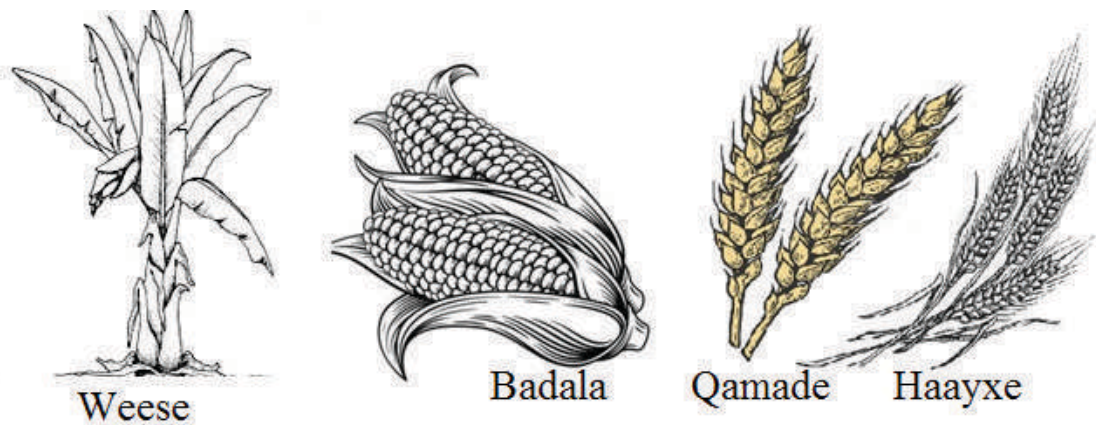
Mu'ro manchi beettira ikko gobba saadara lowo horo uytanno. Mu'ro uytanno horo giddonni shiimunni

Lawishshaho:

- ➔ sagalimmate,
- ➔ mine mi'nate,
- ➔ gaxigalu heeshshora,
- ➔ bushshu hoshooshamannokki gede assatenna
- ➔ dancha ayyare heedhanno gede assate horo uytanno.

Sagalimmate horo uytanno mu'ro

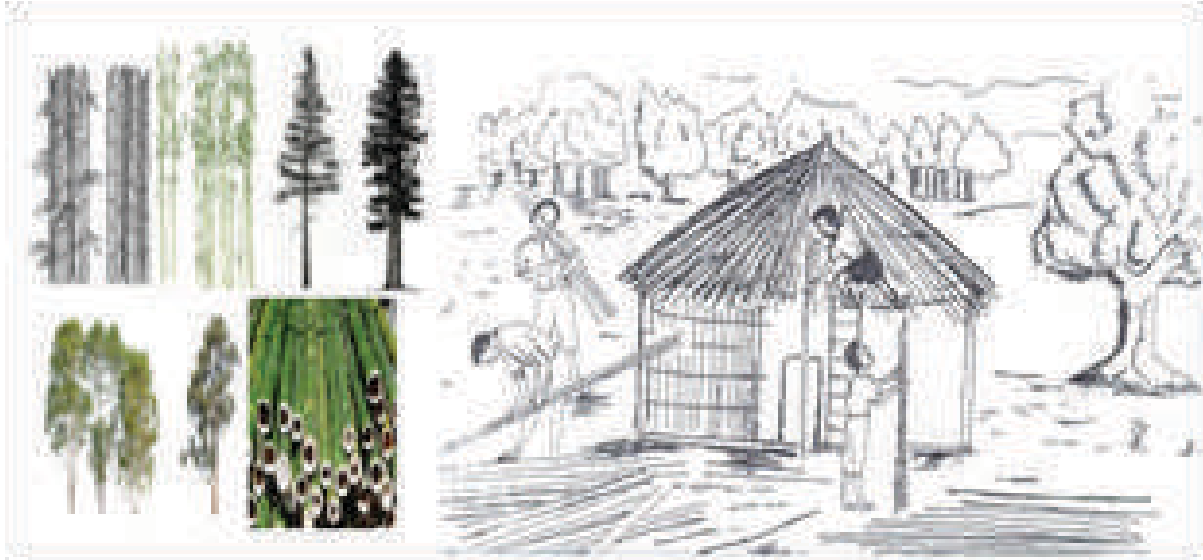
weese, shaana, wahe, badala, gaashe, awukaato, muuzenna woleno kuri labbannori sagalimmate horoonsi'nannireeti.

Misile 3.2 *Sagalimmate horo uytanno mu'ro***Mine mi'nate horo uytanno mu'ro*****Xa'mo***

Qarqari'nera afantanno mu'ro giddonni mine mi'nate horoonsi'nanni mu'ro hiikkuriitiro gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Manchu beetti afi'rate hasi'rannori giddo mittu mineho. Mine mi'nate babbaxitino mu'ro horoonsi'ranno. **Lawishshaho:**

- leemmicho,
- buuyyo,
- baarzaafe,
- waadde,
- hoonchonna woleno kuri labbannore mine mi'nate
horoonsi'nanni qarqaraho afantanno mu'rooti.

Misile 3.3 *Mine mi'nate kaa'litann mu'ro*

Rosiishsha 3.3

1. Woroonni shaete giddo borreessinoonniha la'ine xa'mote garinni wonshe.

Sagalimmate horoonsi'nanni mu'ro borreesse	Sagalimmate horoonsi'nannikki mu'ro borresse
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

2. Mu'ro lophate hasiisannore sase borreesse

- a) _____
- b) _____
- c) _____

3. Mu'ro uytanno horo sase borreesse

- a) _____
- b) _____
- c) _____

3.3 Woradinke saada

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *woradi'ne giddo afantanno saada borreessitinanni;*
- ☞ *saada hee'rate hasiisannore xawissinanni;*
- ☞ *saada millimillonsa garinni gaantine xawissinanni;*
- ☞ *saada sirtanno garinni gaantine baddinanninna*
- ☞ *saada gobbaydi bisinsa akatinninna heedhanno garinni gaantine xawissinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Saada
- ✓ Saada agara
- ✓ Saada hee'rate hasiisannore
- ✓ Saadate akata

Xa'mo

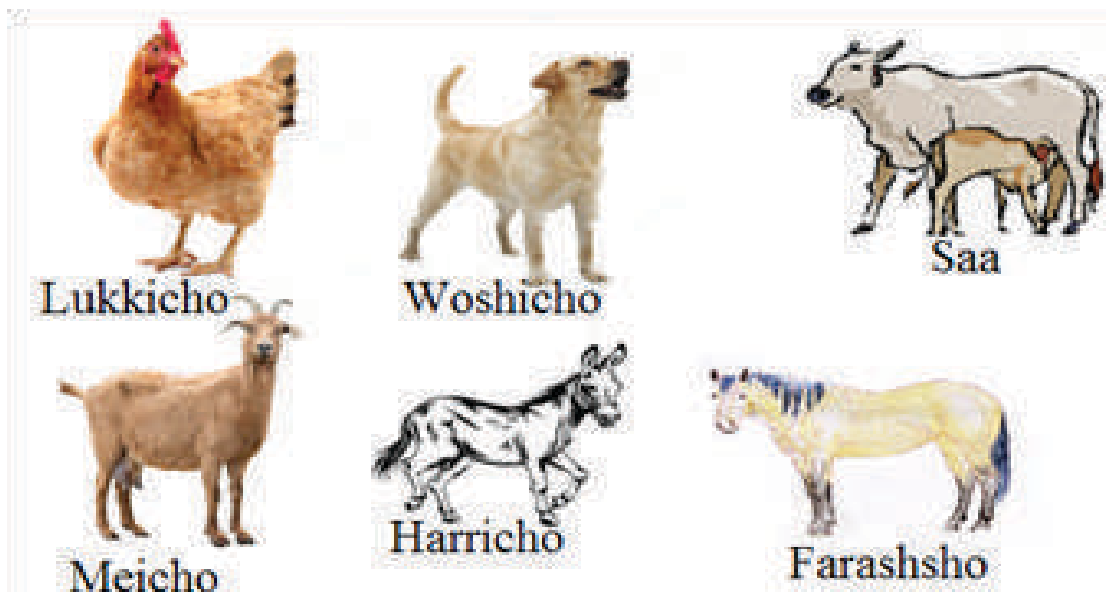
*Mitte kiflera rossini garinni mininna gobba saada
borreessitine kifilete rosiisaanchi'nera/cho'nera xawisse.*

Mininna gobba saada yine, saada lamewa beenkanni.

(a) Mini saada

Mini saada mannu ledi minenna minu qooxeessira
heedhannoreeti. Mini saadati yinanniri **Lawishshaho**:

- lalo,
- farashsho,
- harricho,
- meicho,
- woshicho,
- lukkichonna woleno kuri labbannore mini saada yinanni.

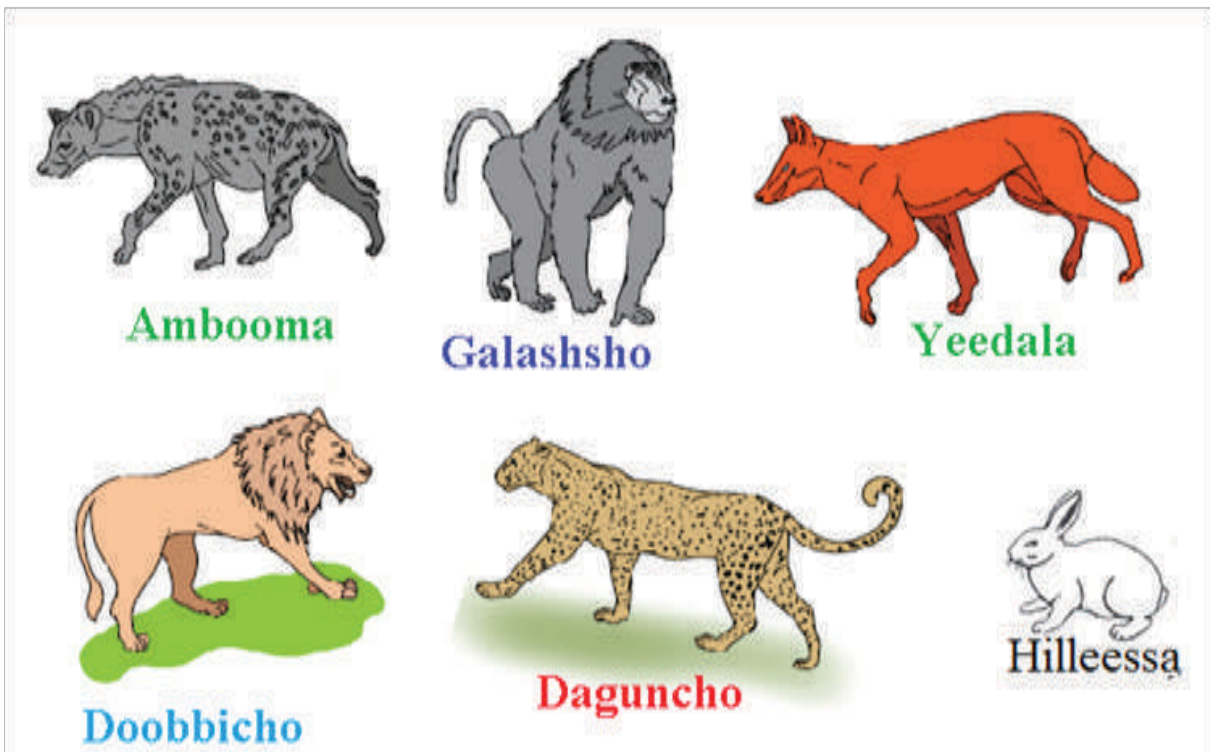
Misile 3.4 Mini saada

(b) Gobba Saada

Dubbohonna dubbu qooxeessira heedhanno saada gobba saadaati yinanni.

Lawishshaho:

- daguncho,
- ambooma,
- yeedaala,
- hilleessa,
- galashsho,
- naachanna woleno kuri labbannore gobba saada yinannireeti.

Misile 3.5 Gobba saada

3.3.1 Saada hee'rate hasiisannore

Lubbo afi'rino baalira hee'rate ittannori, aggannorinna foolannori hasiisanno. Lubbo afi'rinori giddo mitte saadate. Konni daafira saada hee'rate hasiisannoreeti yinanniri;

Lawishshaho:

- sagale,
- way,
- ayyare,
- dubbonna woleno kuri lawinori saadate hee'ratete hasiisannoreeti.

3.3.2 Saada uytanno horo

saada babbaxitino horora horoonsi'nanni.

Lawishshaho:

- sagalimmate,
- womaashshu eo abbate,
- hodhishaho,
- wolqate loosi'ra,
- daa''attote,
- mini agarooshshiranna woleno kuri labbanno horora horoonsi'nanni.

Misile 3.6 *Saadata horo*

Rosiishsha 3.4

A) Aante noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitananni dawarre.

1. Saada womaashshu eo abbitanno.
2. Saada sagalimmate dihoroonsi'nanni.
3. Adonna buuro mini saadawinni afi'nannireeti.
4. Amboominna dagunchu mini saada widira gaamamanno.
5. Lalunna farashshu gobba saada widira gaamamanno.

3.3.3 Saada akatinsa garinni gaama

Saada akatinsa garinni babbaxxitinoreeti. Konne akatansa kaima assi'ne saada:

- (a) siransa garinni
- (b) milimmonsa garinni
- (c) goginsa akati garinni
- (d) saga'litanno garinni gaamme xawinsanni.

(a) Saada Sirtanno ga'ra

Xa'mo

Qarqari'nera afantanno saada hiittoonni sirtannoro gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

Saada sirtanno ga'ra lamewa gaammanni. **Insano:**

1. quuphe qaltanni sirtanno saadanna
2. danansa lawannoha qaltanni woy iltanni sirtanno saadaati.

1. Quuphe qaltanni sirtanno saada

Quuphe qaltanni sirtanno saada quuphe qalte dadhitannoreeti.

Lawishshaho:

- lukkuwa,
- cea,
- quca,
- qulxu'me,
- hamashshonna woleno kuri labbannori quuphe qatanno saada yinannireeti.

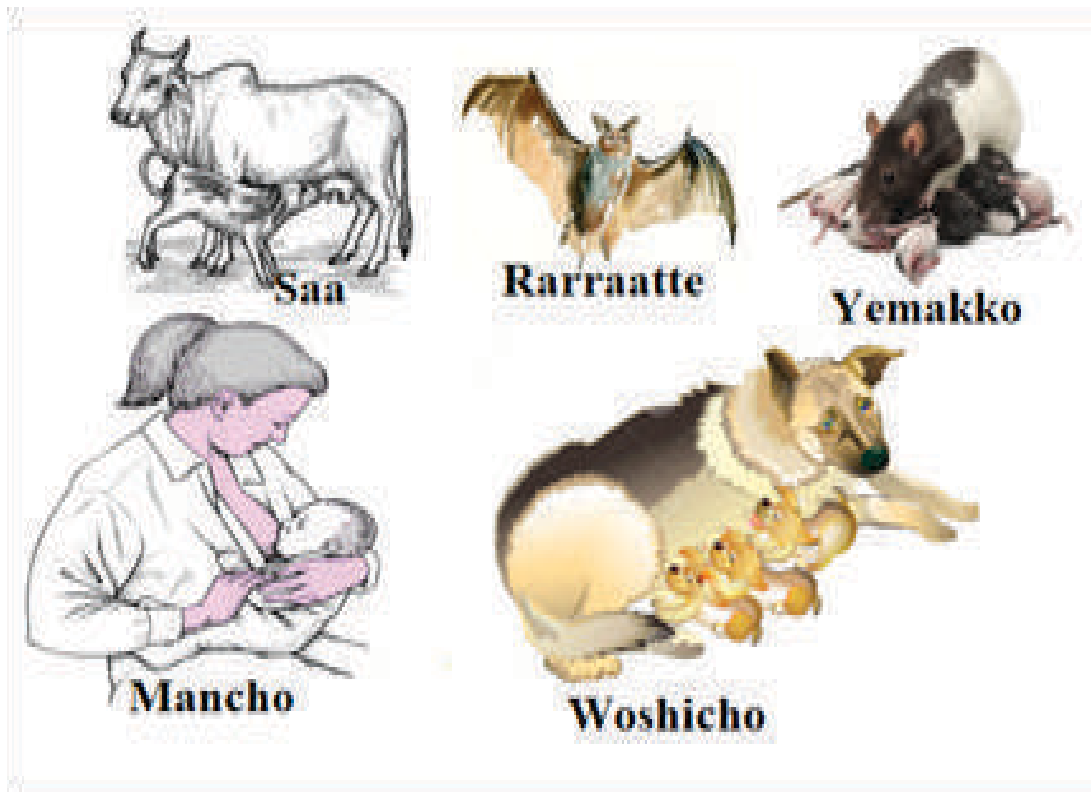

Misile 3.7 Quuphe qaltanno saada

2.Umonsa lawannoha qaltanni (Iltanni) sirtanno saada

Tini saada umonsa lawannohanna lubbo nooha qalte unuuna qansidhanni lossitannoreeti. Kuri saada qansaano saada yine woshshinanni. **Lawishshaho:**

- manna,
- gereewo,
- yemakko,
- rarraattenna woleno kuri labbannori umonsa lawannoha qaltanni sirtanno saadaati.

Misile 3.8 Umonsa lawannoha galtanno (iltanno) saada

B) Saada millimmonsa garinni gaama

Saada mu'runni baxxitannohu mittu akatinsa dargunni darga millisanno ga'raati. Tini millimillo kayinni millisanno bisinsa daninni baxxitanno. Tenne millimmonsa akatini saada sasewa gaammanni.

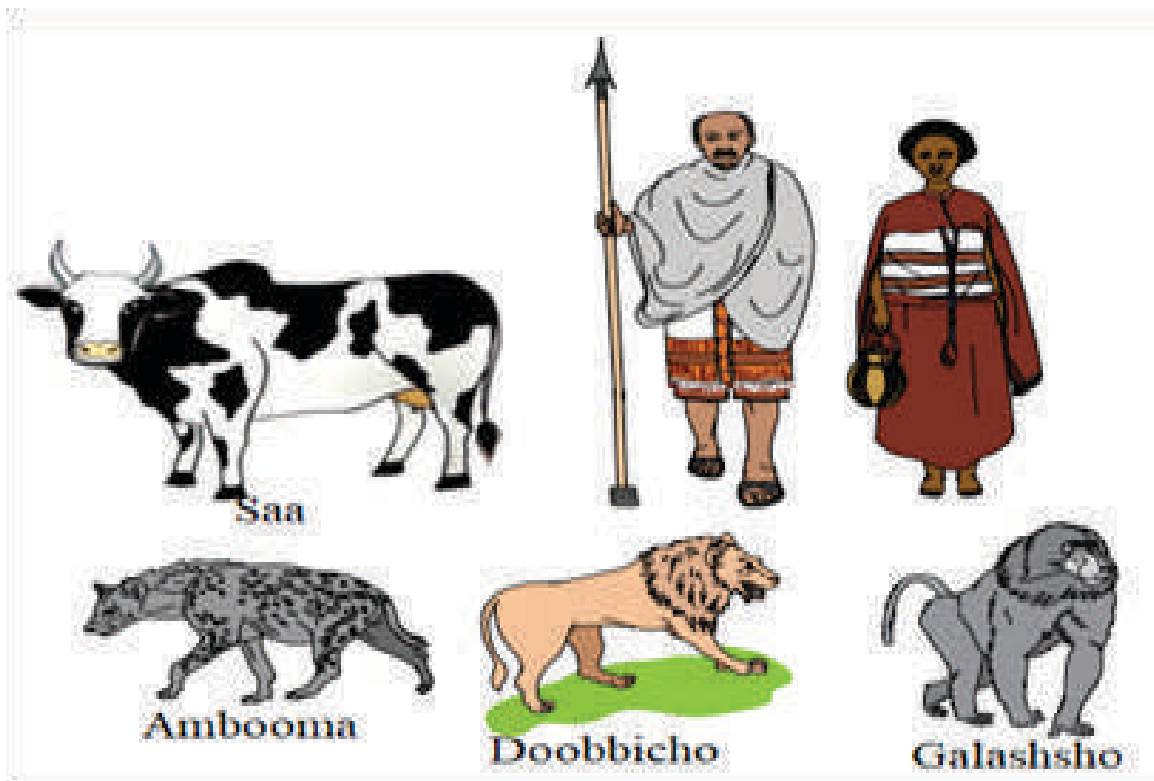
1. qaaffannonna
2. goshooshantanno
3. buubbanno

1. Qaaffanno saada

Tini saada dargunni darga lekkatenni qaaffanni hadhanno saadaati. **Lawishshaho:** manna, lalo, farashsho, ambooma, galashsho, gerecho, doobichonna woleno kuri labbannori lekkatenni qaaffanni hadhanni saadaati.

Gaamote looso

*Qarqari'nera afantanno saada giddonni lame
lekkanninna shoole lekkanni qaaffanno saada
rosiissaanchi'nera/cho'nera kulle ?*

Misile 3.9 Qaaffanno saada

Aleenni misile 3.9 aana maricho huwattiniro rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?

2. Goshoshantanno saada

Tini saada dargunni darga gagasunni baattote aana goshooshantanni millissanno saadaati.

Lawishshaho:

Hamashshu, Qereqe'nicho, Sada'lamanna woleno kuri

labbannori gagasunni goshooshantanni millisanno saadaati.

Misile 3.10 Goshooshantanno saada

3. Buubbanno saada

Kuri saada dargunni darga qoolinsanni buubbanni hadhanno saadaati.

Lawishsha: allamurcho, haraqeessa, tillaallo, lemboolanna woleno kuri labbannori qoolinsanni buubbanni hadhanno saadaati.

Misile 3.11 Qoolunni buubbanno saada

C) Saada goginsanni gaama

Goginsa garinni saada sasewa gaammanni. Insano:

1. Gogansa ordateni diwantino saada
2. Bacarraamu goginni diwantino saada
3. Gogansa baalluwatenni diwantino saada

1. Gogansa ordateni diwantino saada

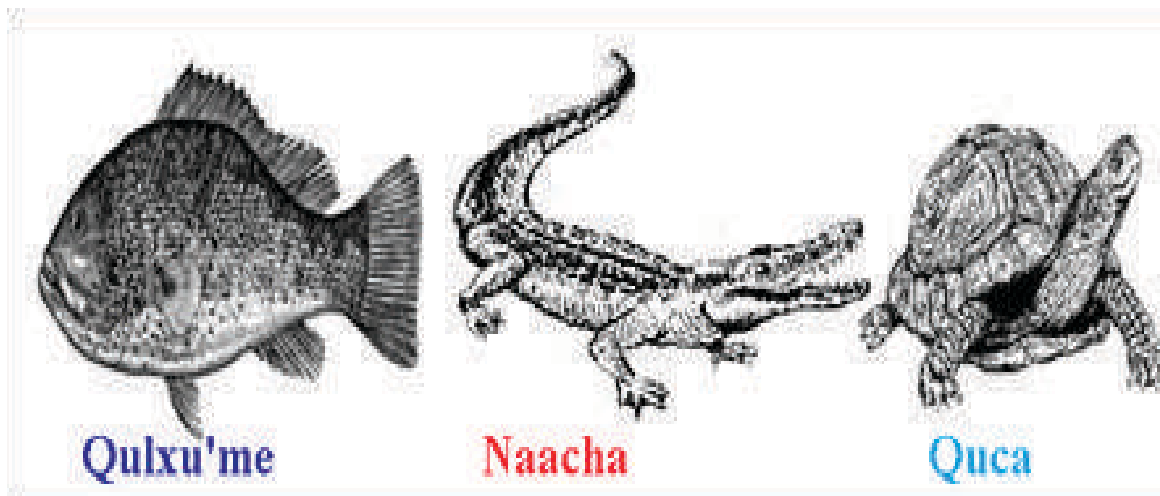
Lawishshaho: galashsho, gerecho, meicho, wee'nicho, qamalenna woleno kuri labbannori gogansa ordateni diwantino saadaati.

Misile 3.12 Goginsa ordateni diwantino saada

2. Bacarraamu goginni diwantino saada

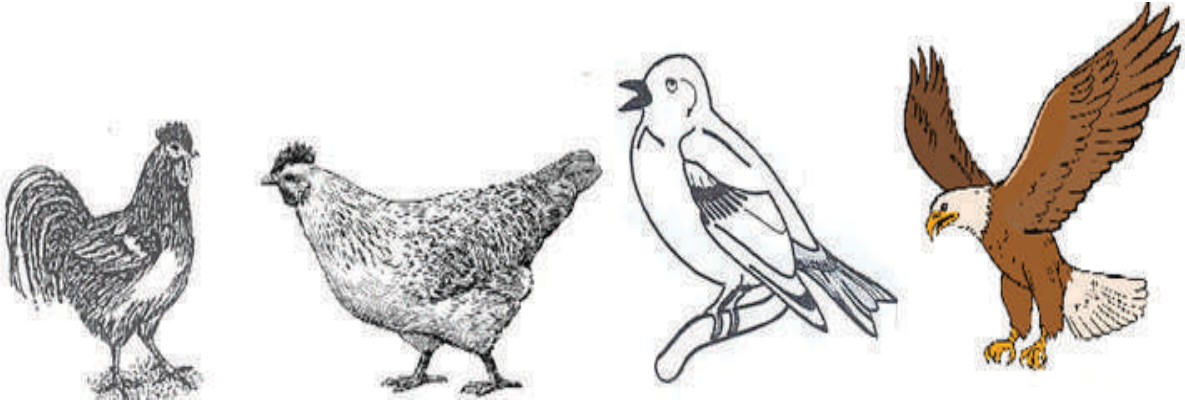
qulxu'me, naacha, quca, dhudhuufanna woleno kuri labbannori baccarraamo woy qaqqasanno goga afidhinoreeti.

Misile 3.13 Bacarraamu goga afidhino saada

3. Gogansa baalluwatenni diwantino saada

- haraqeessu,
- dowirchu,
- tilaallo,
- allamurchonna woleno kuri labbannoreeti.

Misile 3. 14 Gogansa baaluwatenni diwantino saada

D) Saada saga'litanno garinni gaama

Saada saga'litanno garinni sasewa gaammanni. Insano:

1. Mu'ro calla ittanno saada
2. Maalacalla ittanno saada
3. Mu'ronna maala calla ittanno saada

1. Mu'ro calla ittanno saada

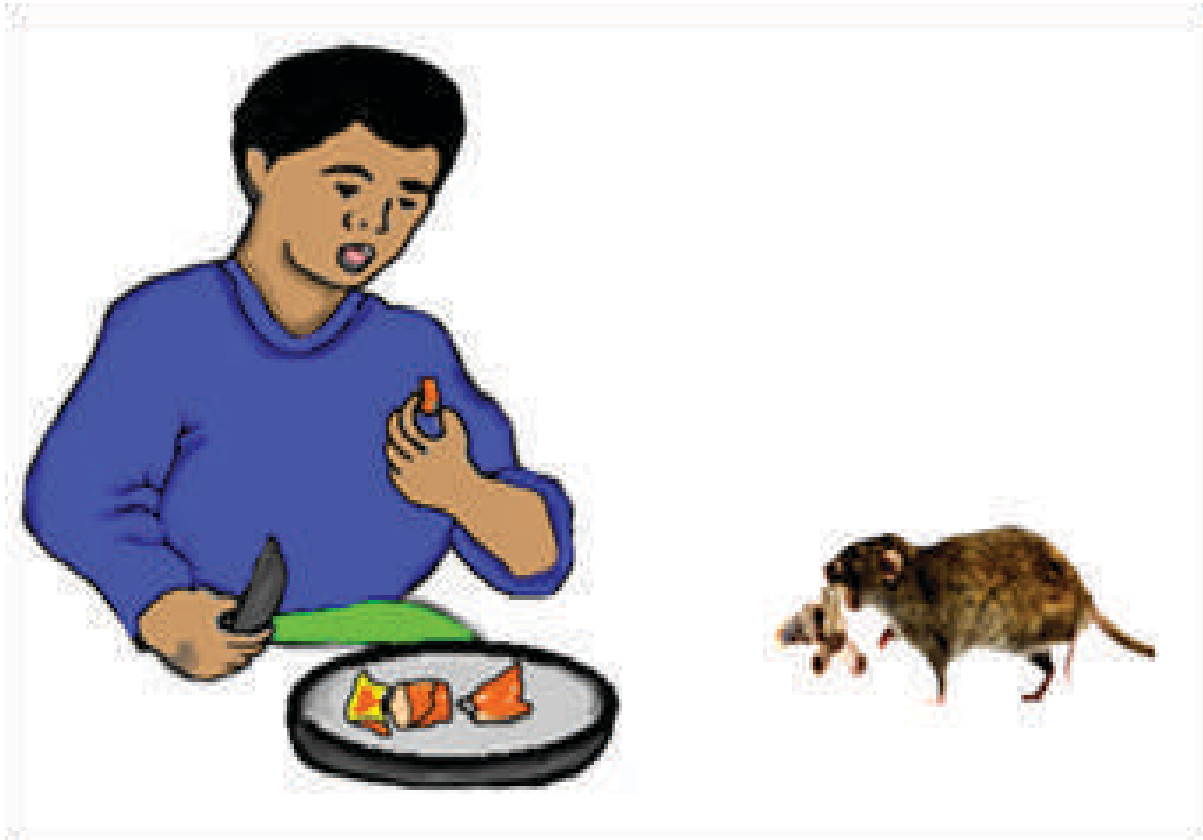
- lalo,
- wee'niicho,
- hilleessa,
- qucanna woleno kuri labbannori mu'ro calla ittanno saadaati.

2. Maala calla ittanno saada

- daguncho,
- ambooma,
- yeedaalanna woleno kuri labbannori maala calla ittanno saadaati.

3. Muronna maala ittanno saada

- mancho,
- yemakkonna woleno kuri labbannori mu'ronna maala ittanno saadaati

Misile 3.15 Maalanna mu'ro ittanno saada

Rosiishsha 3. 5

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Mini saada giddo lame lekkanni ha'rannohu hiikkonneeti?

A) Farashshu B) Harrichu C) Lukkichu D) Meicho

2. Konni woroonni noori giddo adonna buuro uytanno mini saada hiittenneeti?

A) Lalu B) Harrichu C) Gaango D) Lukkichu

3. Aante noori giddo siranno garinni baxxannohu hiikkonneeti?

A) Lukkicho B) Yemakko C) Woshicho D) Mancho

4. Konni woroonni noori giddo mini saadawiinni afi'nanni sagale hiittenneeti?

A) Maala B) Buuro C) Ado D) Baalunku davarote

5. Aante noori giddo goshoshantanno saada widira gaamamannohu hiikkonneeti?

A) Yemakku B) Cea C) Hamashshu D) Lukkichu

B) ‘A’ gaamo widoonni nooha ‘B’ gaamo widoonni noohu ledo fiixoonse.

A

1. Qulxu’me
2. Allamurcho
3. Lalo
4. Qereqe’nicho
5. Daguncho

B

- A) Mu’ro ittanno saada
- B) Maala ittanno saada
- C) Buubbanno saada
- D) Way giddo heedhanno saada
- E) Goshooshantanno saada

3.4 Woradinke uduunnu jiro

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ woradi’ne’ra afantanno uduunnu jiro baddine kultinanni;
- ☞ uduunne akatinsanni baddine xawissinanni;
- ☞ uduunnu horo huwattinanni;
- ☞ uduunne wirro qolle horoonsi’nani ga’ra kultinanni;

Qara qara qaalla

- ✓ Uduunnu jiro
- ✓ Wirro qolle horoonsi’nanni uduunne

Xamo

Ollii'ne giddo afamanno babbaxxino uduunne gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera /cho'nera kulle?

Misile 3.16 *Qarqaraho afamanno uduunne*

Woradu giddo babbaxxinorinni loonsoonni uduunni hee'ranno.

kurino:

- (a) dorunni loonsoonni uduunni,
- (b) haqqunni loonsoonni uduunni jiro,
- (c) siwiilunni loonsoonni uduunni jiro,
- (d) hoccunni woy kirretenni loonsoonni uduunni jiro,
- (e) faafiriku giddo loonsoonninna woleno kuri labbanno uduunni jiro afantanno.

(a) Dorunni loonsoonni uduunne

Doraamo bushsha horoonsi'ne mannu egennonni babbaxxino suude kalanqe loonsoonni uduunneeti.

Lawishshaho:

xilte, guggudo, googide, mixashsho, jawananna woleno konne labbannori woradu giddo afamanno dorunni loonsoonni uduunnu jirooti.

Misile3.17 *Dorunni loonsoonni uduunne***(b) Haqqunni loonsoonni uduunne**

Haqqa horoonsi'ne loonsoonni uduunni;

Lawishshaho:

gidu-uduluma ,daallasa , barcima , waalcho, badiro , barko, xarapheessanna woleno kuri lawannori woradinke giddo afamanno haqqunni loonsoonni uduunneeti.

Misile 3.18 *Haqqunni loonsoonni uduunne*

(c) Siwiilunni loonsoonni uduunni

Siwiila horoonsi'ne loonsoonni uduunni: meesane, worime, qotto, bise, billawa, shole, urdenna woleno kuri lawannori siwiilunni loonsoonni uduunni jirooti.

Misile 3.19 *Siwiilunni loonsoonni uduunne*

(d) Hoccunni, fuuttunninna kirretenni loonsonni uduunne

Manchu beetti biso diphate, qiida hoo'late, biinfillehonna wole horora loonsoonni uduunneeti.

Lawishshaho: seemma, naxala, darbata, qolo, yakkeetta, bokenna woluno kuri lawannori woradinke giddo afamanno uduunnu jirooti.

Misile 3.20 *Uddi'nanninna diphinanni uduunne*

(e) Faafiriku giddo loonsoonni uduunni jiro

Faafirikaho yaa babbaxino suude afi'rino uduunne loonsanni baychooti. Faafiriku giddo:

- uddi'nanni,
- qodhinanni,
- diphinanni,
- lekkate wodhinanni
- Kompiiterenna woleno konne lawanno uduunne loonsanni xaphoomunni faafiriku giddo intannire, angannire, uddi'nannirena babbaxxinore loonsanni baychooti. Faafiriku giddo haaro uduunne loosate babbaxxitinore horoonsi'nanni. Hakkuri giddonni qarqarinkera anfanni akkalino uduune haroonsi'ra dandiinanni. Qarqarinkera owaante ee akkale baino uduunne wirro qolle babbaxxino suude afi'rino haaro uduunne assine loosate kaa'lanno uduunni;

Lawishshaho:

- akala jaarikeena,
- haylaande,
- zaytete jaarikaana
- babbaxxino siwiilanna woleno kuri lawannore faafiriku giddo eessine addi addi uduunne loonsanni.

Rosiishsha 3.6

A) konni woroonni ‘A’ gaamo widoonni nooha nooha ‘B’ gaamo widoonni noohu ledo fiixoonse.

A**B**

1. Qolo	A) Haqqunni loonsoonni uduunne
2. Barcima	B) siwiilunni loonsoonni uduunne
3. Meesane	C) Dorunni loonsoonni uduunne
4. Googide	D) Kirretenni (hoccunni) loonsoonni uduunne

B) Konni woroonni noo xa’muwara harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Dorunni loonsoonni uduunne lame borreesse
 - a) _____
 - b) _____
2. Haqqunni loonsoonni uduunne lame borreessi
 - a) _____
 - b) _____

3.5 Woradinke qarqara agara

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensaanni:

- ☞ *waradi'ne qarqara agarranni ga'ra baddine kultinanni;*
- ☞ *qarqaru daafamara kaima ikkannore borreessitinanni;*
- ☞ *qarqari'nera heedhanno kalaqamu jiro xawissinanninna*
- ☞ *waanna ayyarete keeranchimma agartinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Qarqara
- ✓ Ayyere daafama
- ✓ Way daafama
- ✓ Bushshu
- ✓ Keeranchimma

Xa'mo

1. *Qarqaru keeranchimma agarate massa hasiissanno?*
2. *Qarqaru keeranchimma agara hoongiro may qarri kalaqamanno?*

Qarqaru keeranchimma hoogguro qarqaraho hee'rannorichi qarqara agure ba''anno. Konni daafira qarqaru keeranchimma agara hasiissanno.

Qarqarinke keeranchimma agareemmo doogga:

1. ayyarete daafama agara,
2. bushshu hoshooshamannokki gede agara,
3. way daafama agara,
4. ishine qarqaraho mullawa tungannikki gede assa,
5. dubbu buujjama agaranna woleno kuri labbanore
agaratenni qarqarinke keeranchimma agarreemmo
dooggaati.

1. Ayyarete daafama agarranni ga'ra

Ayyare daafantannokki gede agarate:

- shumate mine umme horoonsi'ra,
- ishine bale qixeessine tuga,
- dubboho giira qasa hooga,
- haqqe kaasa woluno konne lawannore assatenni ayyarete
daafama agarranni dooggooti.

Ayyare uytanno horo

ayyare lubbo afi'rino baalira lowo horo uytanno.

Lawishshaho:

- foolate,
- murote lophora,
- giira bushshate,
- mu'ro sagale loosi'rate,
- kaamelunna xexxerisu goomma boorate woleno kore
lawannore.

Misile 3.21 Ayyarete horo

2. Bushshu hoshoshama agara

Bushshu hoshoshame lolahunni haayishshame ba’annokki gede agarranni doogga:

- haqqe kaaysa,
- gadawe dara,
- baatto gashshinanni loosanna woleno kore labbannore assatenni bushshu hoshoshame ba’annokki gede assinanni.

3. Way daafamanno gara

Way daafamara duuchu kaimi hee’ranno. **Insano:**

- way giddo shumate ofolla,
- uduunne way giddo hayishshi’ra,
- buna luxunboonni qoshi way giddora eanna woleno kuri lawannoreeti.

Misile 3.22 Way daafamanno ga'ra

Way daafama agarate:

- way giddo biso hayishshi'ra hooga,
- uduunne way giddo hayishshi'ra hooga,
- shumate way qoxeessira ofolla hooganna woleno kuri lawannoreeti.

Way keeraanchimma agarre horoonsi'nanni doogga

- xinbiimbe horoonsi'ra,
- waa ganfe qiissine horoonsi'ra,
- waa xaginsanni xagicho worre horoonsi'ranna woleno konne lawonnore horoonsi'ra hasiissanno.

Way aanno horo

- agate,
- hayishshi'rate,
- sagale loosi'rate,
- mu'rote lophoranna woleno kuri labbanno horo aanno.

4. Dubbu buujjama agara

Dubbu buujjama agarranni doogo.

- haqqe kaasa,
- dubboho giira qasa hooga,
- xaawula darate haqqe kara hooga,
- giirate haqqera dubbo dola hooga,
- saada kakkaddannokki gede qorowo assa,
- agarooshshe assanna woleno konne lawannoreeti.

Misile 3.23 Dubbu buujjama agara

Dubbu aano horo

- ➡ dancha ayyare afi'rate,
- ➡ xeenaa abbate,
- ➡ moolle ajishate,
- ➡ iibbillu bati'rannokki gede assate,
- ➡ bushshu shiilla lolahunni hoshooshantannokki gede assate
- ➡ gaxigalu heeshshoranna woleno konne labbanno horo dubbuwinni afi'nanni.

Dubbu goofatenni dagganno mitiimma

- ➡ dancha ayyare hooga,
- ➡ bushshu shiilla lolahunni hayishshante ba''a,
- ➡ ayyarete gadi soorrana,
- ➡ ikkado xeenaa hooga,
- ➡ iibbillu bati'ranna woleno kuri lawannori dubbu goofanni daannoreeti.

Rosiishsha 3. 7**A) Aante noo xa'muwa halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.**

1. Ishine fiine giira qarqarinke keeraanchimma agarate
2. Dubboho giira qasa ayyarete daafama abbitanno
3. Ayyare mu'rote lophora dikaa'litanno
4. Waa ganfe qiissine horoonsi'ra hasiissanno
5. Haqqe kaasa bushshu hoshooshamannokki gede kaa'litanno.

B) Konni woroonni ‘A’ gaamora nooha ‘B’ gaamora lawannohu ledi fiixoonse.

A

1. Way horo
2. Ayyarete horo
3. Dubbu buujjama
4. Bushshu hoshooshama agara
5. Way keeraanchimma agara

B

- A) Ximbiiwa
- B) Agate
- C) Haqqe kaasa
- D) Haqqete giira qasa
- E) Foolate

Fooliishshote Xaphishsha

- Mittu qarqarira barru giddo noota ayyarete soorrama barrunnita ayyarete ga'ra yinanni.
- Hala'ladu qarqarira seeda yanna giddo kalaqantanno ayyarete ikkitto soorrama ayyarete gade yinannni.
- Ayyarete gade soorramanni baatto loonse afi'nanni gumi ajanno, womaashshu eo ajjannona hude dagganno gede assitanno.
- Rumushsho, Damatte, Sina, Daronna Daraaro mu'rote bisi kifillaati.
- Mininna gobba saada yine saada lamewa gaammanni.
- Mini saada manchi beetti ledi fiileeffatte mitteenni heedhanno saadaati.
- Woradu giddo duuchu dani uduunnu jiro afantanno.
- Saada siransa, milimmonsa, heedhanno baychi, goginsa akatinna saga'litanno garinni gaamme xawisa dandiinanni.
- Woradu giddo dorunni loonsoonni uduunni, haqqunni loonsonni uduunni, siwiilunni loonsonni uduunni, hoccunni woy kirretenni loonsoonni uduunni, faafiriku giddo loonsoonni uduunni afamanno.
- Ayyare, way, bushshu, debbunna woleno kuri labbannori daafama, hoshoshamanna buujjama agara qarqarinke keeranchimmara kaa'litanno.

Xaphishshu Rosiishsha

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Baatto doyissitino ayyare giddo haranchonna seeda ayyarete ikkito heedhanno.
2. Daqiiqu saatetenna barru giddo noo iibbillu soorrana harancho yanna ayyare ikkito yinanni.
3. Rumushshu mu'rote waanna shiilla damattete saaysanno mu'rote kifileeti.
4. Damatte mu'rote sagale qixxeessitanno kifileeti.
5. Meichunna gerechu sagaletе bue ikke kaa'lanno mini saadaati.

B) Aante noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Sagalimmate horoonsi'nanni mu'ro hiittenneeti?

A) Baarzaafe	C) Hooncho
B) Weese	D) Dawaro dino
2. Mu'rote sagale qixxeessitanno kifile hiittenneeti?

A) Rumushsho	C) Darcho
B) Daraarcho	D) Sinu
3. Konni woroonni noori giddo wolootuwiinni baxxinohu hiikkonneeti?

A) Amboomi	C) Galashshu
B) Yeedala	D) Farashshu

4. Konni woroonni noori giddo mittu quuphe qaltanno saadaati.

A) Lalu

C) Lukkuwu

B) Meu

D) Woshichu

5. Goshoshantanni hadhanno saada widira gaamamannohu hiikkonneeti?

A) Hamashsho

C) Lukkuwa

B) Basu

D) Baalunku dawarote

6. Ayyarete soorrana abbitara dandiitannohu hiikkonneeti?

A) Moolle

C) Xeenu hoongi

B) Hude

D) Baalunku dawarote.

C) 'A' gaamo woroonni nooha 'B' gaamo woroonni noohu ledo fixoonse.

A

B

1. Qansidhanno saada

A) ishine fine giira

2. Mu'rote bisi kifile

B) damatte, daronna sinna

3. Ayyarete horo

C) foolate

4. Qarqaru keeraanchimma agara

D) manna, lalonna rarraatte

F OOLIISHSHO SHOOLE

DAGOOMU QARQARA

Fooliishshote xaphoomu hexxo

Rosaano, tenne fooliishsho rossu gedensaanni:

- ☞ *keeraanchimma agadha (anga hayishshi 'ratenna hinko fiqqi 'rate) horo xawissinanni;*
- ☞ *maate keeranchimma agadhitanno doogga xawissinanni;*
- ☞ *maatete miillanna hasattonsa kultinanni;*
- ☞ *maatennita sagaleta bue xawissinanni;*
- ☞ *sagale wolqate bue ikkase kultinanni;*
- ☞ *rosu mini miillanna qooxeessu dagooma baddinanni;*
- ☞ *rosu mini darawo 'ne xaadooshshenna loosa dandiitina nnire loossinanni;*
- ☞ *rosu mini wodhonna amanyoote ayirrissinanninna*
- ☞ *mini 'nenna rosu mini co 'imma agarranni ga 'ra xawissinanni.*

Bitima

Konni albaanni mitte kifile qarqaru sayinse rosi gido qarqari'nera heedhanno horo uytanno mu'ro, Maatenkenna loosonsa, Hee'rate hasiisannore, Rosi'ne mini giddo afamannore, Gamba yine godo'lanna loosi'ra, Rosu mini amanyootenna wodho bada yitanno amado rossinoonniti qaangannita ikkitanna xa kaayinni layinki kifile qarqaru sayinse giddo tenne fooliishshora: Maatete miillanna hasattonsa, Rosu mini darawo xaadooshshenna loosa dandiitanno looso, Rosu mini wodhonna amanyoote, co'immanna bisu keeranchimmanna Mashalaqqete tekinolooje afi'nanni doogo yitanno amado rossinanni.

Qara qara rosu amado

4.1 Maatete miillanna hasattonsa

*4.2 Rosu mini darawonna xaadooshshenna loosa
dandiitanno looso*

4.3 Co 'immanna bisu kee 'ranchimma

4.4 Mashalaqqete tekinolooje injoo afi 'nanni doogo

4.1 Maatete miillanna hasattonsa

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossinnihu gedensanni:

- ☞ *maatete miilla xawissinanni;*
- ☞ *maatete miilla loosu borreessitinanni;*
- ☞ *maatete miillara kaimu hasatto xawissinanninna*
- ☞ *maatete sagale afidhanno doogga kultinanni.*

4.1.1 Maatete Miilla

Qara qara qaalla

- ✓ Maate
- ✓ Kaimu hasatto
- ✓ Maatete loosu

Xa'mo

Rosaano maatete miilla ayeootiro rosiisanchi'nera/cho'nera kulle?

Mittu mini giddo mitteenni hee'ranno manna maatete yinanni. Maatete miilla yinanniri Annu, Ama, Oosonna woleno kuri lawannoreeti.

Misile 4.1 *Maatete miilla*

A) Maatete miilla loosu

Annunna amate loosu qeecha:

- maate massaga,
- baatto loosu,
- uddano hira,
- mine mina,
- saada cea,
- ooso lossa,
- sagale ikkannore qixxeessa,
- sagaletе afi'nanni doogga injeessa,
- heeshshote hee'rate hasiisannore assatenna woleno kore lawannoreeti.

B) Oosote loosu qeecha

- roso rosa,
- annanna ama kaa'la,
- maatete hajajama,
- mini maate ayirrisanna woleno kuri lawannoreeti.

Misile 4.2 *Maate kaa'lante loosu loosa*

4.1.2 Maatete miilla hasatto

Xa'mo

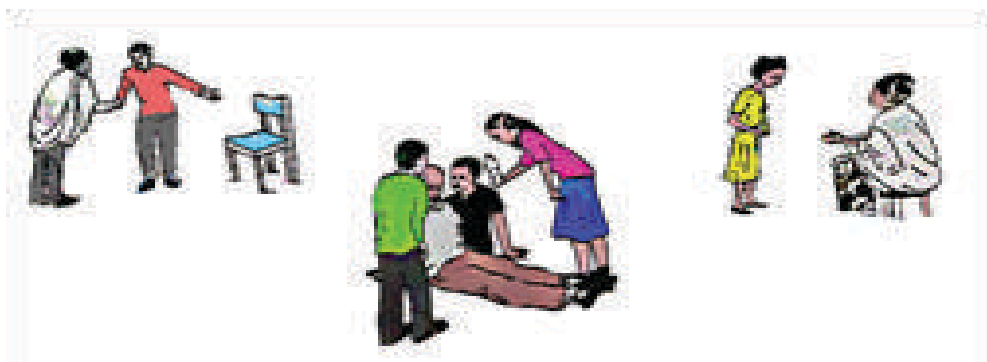
Rosaano, maatete kaimu hasatto yinanniri maati?

Maatete miillara babbaxxitino hasatto heedhanno. Hakkuri giddonni kaimu hasattooti yinanniri:

- sagale,
- uduunnu,
- minenna woleno kuri lawaannori kaimu hasaattooti yinannireeti.

Maate dancha ikka dandiitannohu maatete miilla mereere danchu xaadooshshi hee'rirooti. Maatete miilla mereero hee'ranno dancha xaadooshsheeti yinannihu:

- mimmitohu dancha coy heda,
- baxama,
- mimmito marara,
- kaa'lama,
- ayirrisama,
- amanamanna woleno kuri labbanoreeti.

Misile 4.3 *Dancha maatete xaadooshshe*

4.1.3 Maate sagale afidhanno doogo

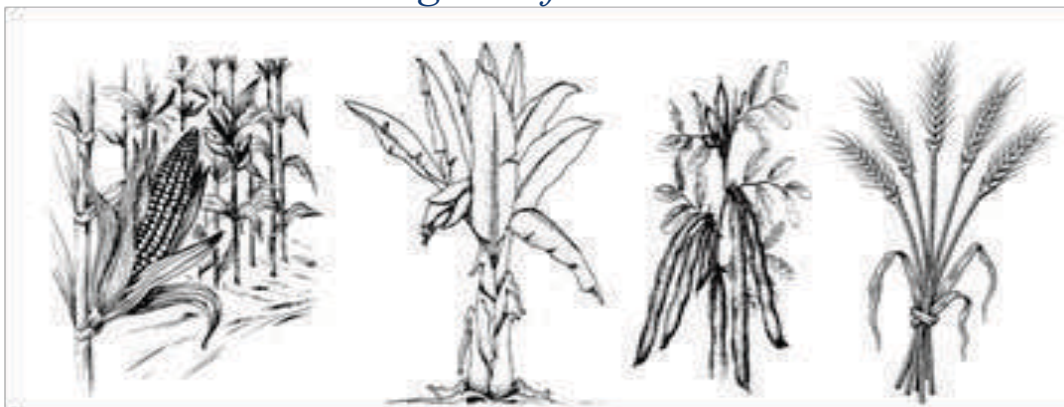
Xa'mo

1. *Qarqari'nera sagale mamiinni afi'nanni?*
2. *Sagalimmate kaa'litanno mu'ro hiikkuriiti?*
3. *Sagalimmate horo uytanno saada gaamotenni hasaabbine rosiisaanchi'nera/cho'nera kulle?*

Maate sagalensa afidhanno doogo:

- ➡ Baatto loosi'ratenninna
- ➡ Saada ceatenniiti

Rosaano; *hanni qariqari'nera fulannoha sagalimmate horoonsi'nanni gide kifilete miilla'nera kullensa?*

Misile 4.4 *Sagalimmate horoonsi'nanni mu'ro*

Qarqarinkera mu'rannonna sagalimmate hosannohu babbaxxino gidi hee'ranno. **Insano**: weese, badala, shaana, gaashe, wahe, haayxenna woleno kuri labbannore loonse sagalimmate horoonsi'neemmo murooti.

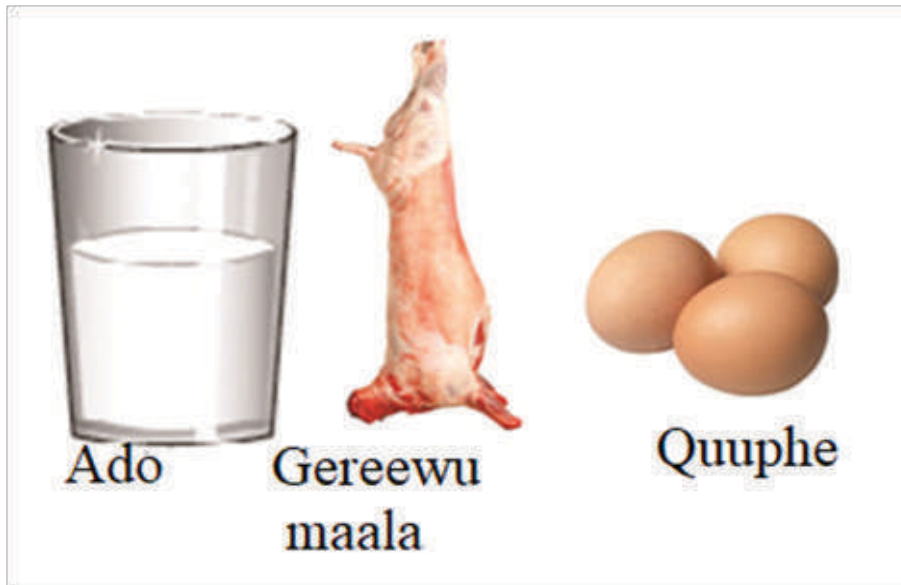
Sagale

sagalete yaa intanninna angannita ikkite kaajjaduna du'namaanchu garinni afantanno. sagale uytanno horo garinni sasewa gaammanni. insano:

1. biso kaajjishshannonna dhaabbanno sagale,
2. wolqanna iibille uytanno sagalenna
3. dhibba gargartanno sagale yine gaammanni.

1. Biso kaajjishshannonna dhaabbanno sagale

ado, burbuxo, quuphe, gereewu maala,
wahe, baqeela, atara, shumburanna w.k.l.

Misile 4.5 *Biso kaajjishshanno sagale*

2. Wolqanna iibille uytanno sagale

malawo, zayte, coomu maala, buuro, qulxu'mete
maala, maxaaxeessa, muuze, awukatonna w.k.l.

Misile 4.6 *Wolqanna iibille uytanno sagale*

3. Dhibba gargartanno sagale

Qaara, kaarote, muuze, burtukaane, weese, shaananna
w.k.l. konni daafira manchi beetti looso loosate wolqa
hasiissanno tenne wolqa sagaletewiinni afi'nanni daafira
sagale manchi beettira wolqate bue ikkita kaa'litanno.

Misile 4.7 *Dhibba gargartanno sagale*

Rosiishsha 4.1

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doorre.

1. Mini maateeti yinanniri hiikkuriiti?

A) Anna

C) Ooso

B) Ama

D) Baalunku dawarote

2. Maatete kaimu hasatto ikkinohu hiikkonneeti?

A) Sagale

C) Uddano

B) Minu

D) Baalunku dawarote

3. Maate baatto loosa hoogguro daanno qarra ikkinohu hiikkonneeti?

A) Hude

C) Woxu eo hooga

B) Laalchu aja

D) Baalunku dawarote

4. Bisu kaajjishshannonna dhabbanno sagale hiitteneeti?

A) Quuphu

C) Muuze

B) Qaara

D) Baalunku dawarote

5. Maatete sagaletu bue ikkinohu hiikkoneeti? .

A) Saada cea

C) Olluu ledi giwama

B) Looso giwa

D) Baalunku dawarote

B) 'A' woroonni nooha 'B' woroonni noohu ledi fiixoonse

A

B

1. Wolqanna iibille uytanno sagale

A) Ado

2. Dhibba gargartanno sagale

B) Malawo

3. Bisu kaajjishanno sagale

C) Dhibbaho regecci yaa

4. keeranchimma agadha hooga

D) kaaroote

C) konni woroonni woroonno noo xa'muwara harancho dawaro boreessitine qolle?

1. Manchu beettita kaimu hasatto sase borreesse?

4.2 Rosu mini darawo xaadooshshenna looso

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossinihu gedensaanni:

- ☞ *rosu mini darawo 'ne ledó dancha xaadooshshe kalaqqiinanni;*
- ☞ *rosu mini darawo 'ne ledó godo 'litinanni;*
- ☞ *rosu mini wodhonna amanyoote ayirrissinanninna*
- ☞ *rosu mini giddo loosa hasiissanno 'nere loossine leellishshinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Rosu mini xaadooshshe
- ✓ Looso
- ✓ Amanyoote

4.2.1 Rosu mini darawo ledó hee'ranno xaadooshshe

Xa'mo

1. *Rosaano, darawo darawote ledó may garinni xaaddannoro rosiisaanchi'nera/ cho'nera xawisse?*
2. *Rosu mini giddoonni rosaano loossanno loosi maatiro gaamotenni hasaabbine kifilete miilla'nera xawisse?*

Rosu mini giddo rosaano darawonsa ledoo hee'ranoo
xaadooshsheeti yinanniri:

- mittimmatenni kifilete giddo ofolla,
- mimmito leellinonsakkire xa'ma,
- mimmito kaa'la,
- gaamote looso hassambanni loosa,
- mittimmatenni godo'la,
- mimmitonsa ayirrisanna woleno kuri lawanno
xaadooshshi hee'ranoo.

Misile 4.8 *Rosu mini darawo*

4.2.2 Rosu mini giddo rosaanote looso

Rosu hoowe giddo rosaano babbaxxino looso loossanno.

lawishshaho:

- kifilete looso loosa,
- gaamote looso loosa,
- uynanninsa fonqolo fonqolamanna woleno konne
lawannoreeti.

4.2.3 Rosu mini wodhonna amanyoote

*Rosaano, rosu mini amanyooteti yinannire gaamotenni
hasaabbine rosiisaanchi 'nera/cho 'nera kulle?*

Rosu mini amanyooteeti yinanniri:

- yannatenni eanna fula,
- korkaatiweello rosu mininni gata hooga,
- guutino rosu uduunne amade leella,
- baandiru amanyoote ayirrisa,
- uddano haayishshe uddire leella,
- rosu mini dagooma ayirrisa,
- rosu mini co'ichimma agaranna woleno konne
lawannoreeti

Rosiishsha 4.2

A) Konni woroonni xa'muwara harancho dawaro borreessitine qolle

1. Rosu mini giddo darawote ledoo hee'ra dandaanno
xaadooshshe sase borreesse
2. Rosu mini giddo rosaano loossanno looso shoole
borreesse.
3. Rosu mini giddo rosaano ayirrisa hasiissanno amanyoote
sase borreesse

4.3 Co'immanna bisu keeraanchimma

Rosate dandoo

Rosaano, konni rosi gedensaanni:

- ☞ *keeraanchimma agadhinanni doogo xawissinanni;*
- ☞ *rosu mini co'ichimma agarranni ga'ra kultinanni;*
- ☞ *keeraanchimma agadhate horo baddananninna*
- ☞ *umi'ne keeraanchimma agadha hoogatenni dagganno
mitiimma xawissinanni;*

4.3.1 Bisu keeraanchimma agadha

Bisu keeraanchimma yaa bisinke, udanonke, culunqanke, dananchonke, hinkonkenna woleno kuri labbannore co'icho assa bisu keeraanchimma yinanni. keeraanchimma agadhinanni doogga.

- ➡ anga hayishshi'ra,
- ➡ lekka hayishshi'ra,
- ➡ umonke hayishshi'ranna fixxi'ra,
- ➡ bisu milimillo assa,
- ➡ angatenna lekkate culuunqa mudha,
- ➡ bisonke yanna yannatenni hayishshi'ra,
- ➡ hinko fiqqi'ra,
- ➡ uddano hayishshine uddi'ra,
- ➡ saga'linanni uduunnicho hayishshine horoonsi'ra,
- ➡ saga'lineemmo sagale tu'ne wora,
- ➡ ikkado fooliishsho afi'ra,
- ➡ ikkado goxicho afi'ranna woleno kuri lawannori keeraanchimma agadhinanni dooggaati.

Misile 4.9 *Bisu keeranchimma agadha*

4.3.2 keeraanchimma agadhate horo

- hagiirraamo ikka,
- loosoho jawaata ikka,
- dhibbaho reqecci yaa hooga,
- darawote ledo danchu xaadooshshi hee'ranno gede assate,
- mannimmate aana bushu fooli hee'rannokki gedenna woleno kuri labbanno horo uytanno.

4.3.3 Uminkenna Rosinke mini co'ichimma agara

Minenkenna rosinke mini babbaxxino ishininni keeraancho ikkanno gede assa co'ichimmate yinanni.

A. Minenke co'icha assate assa hasiissannori:

- mine feya,
- ishine ganba assine giira,
- shumate mine umme horoonsi'ra,
- maskoote fanne ayyare e'anno gede assa woleno kuri labbannoreeti.

Misile 4.10 Mininke keeraanchimma agara

B) Rosike mini keeraanchonna co'icha ikkanno gede assa hasiissannori

- Kifilete giddonna gobbaanni woraqqatta daddare tuga hooga,
- Ishine fine balate giddo tuga woy giira,
- Kifilla feyaanna hayishsha,
- Rosu hoowe qooxeessi'ra daraarcho kaysa,

- ➔ Shumate mine fiinenna hayishshine horoonsi`ranna woleno
kuri lawinori rosu mini co`imma agarranni dooggaati.

Misile 4.11 Rosu mini keeraanchimma agara

4.4 Mashalaqqete tekinolooje injoo afi'nanni doogo

Mannu mimmitu ledoo hedoo xaadisi'rate babbaxxitinota xaadooshshu doogga horoonsi'ranoo. **Kurino;** kompiitere, raadoone, bilbilu, televizhiinenna woleno kuri labbanno tekinoloojete injoo horoonsi'ratenni hedoo woy mashalaqqe afi'nanni dooggaati.

Misile 4.12 *Mashalaqqete tekinolooje*

Rosiishsha 4.3

A) Konni woroonni noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Gaamote looso loosa rosaano darawonsa ledo assitanno xaadoosheeti.
2. Kifiletenna mini looso loosa rosaanote looso dikkino.
3. Baandiru seera ayirrisa rosu mini amanyooteeti.
4. Co'immanna bisu keeraanchimma agadha dihasiissanno.
5. Alba, anganna lekka hayishshi'ra uminke keeraanchimma agadhate

B) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Rosaanote looso ikkinohu hiikkonneeti?

A) Mini looso loosa	B) Kifilete looso loosa
C) Roso rosa	D) Baalunku dawarote
2. Rosaano rosu mini amanyoote agarate assa hasiissannoreeti?

A) Barrisi're daa	B) Baandiiru seera ayirrisa
C) Fonqol moora	D) Baalunku dawarote
3. Keeraanchimma agadhinanni ga'ra leellishannohu hiikkonneeti?

A) Anga hayishshi'ra	B) Alba hayishshi'ra
C) Hinko fiqqi'ra	D) Baalunku dawaro
4. Rosu mine co'ichimma agarranni garaati.

A) Ishine giira	B) Kifile ishintanno gede assa
C) Shumate mullawa ofolla	D) Baalunku dawrote

Fooliishshote Xaphishsha

- Mittu mini giddo mitteenni hee'ranno manna maatete yinanni.
- Maatete miilla yinanniri Annu, Ama, Oosonna woleno kuri lawannoreeti.
- Baatto loosa, saada cea, sagaletе ikkannore shiqisha, maate massaga, ooso lossanna woleno konne lawannori Annunna Amate losu qeechaati.
- Sagale, uddanonna minunna woluno kuri lawannori maate kaimu hasattooti yinannireeti.
- Baatto loosi'ratenni, saada ceatenni daddalunninna woleno konne lawinorinni maate sagalensa afidhanno doogooti.
- Meessaneeti keeraanchimma agadhate anga, lekka, alba, umo, bisonna uddi'nanni uduunne hayishshi'ra.
- Mashalaqqe babbaxxitino tekinoloojete injoonni afi'nanni.
- Rosu mini giddo rosaano mimmitinsa ledо kaa'lamatenni darawonsa ledо hee'ranno xaadooshshe bowirsidhanno.
- Anga hayishshi'ra, lekka hayishshi'ra, umonke hayishshine fixxi'ra, bisu milimillo assanna w.k.l keeraanchimma agadhate assinannireeti.

Xaphishshu Rosiishsha

A) Aante noo xa'muwara halaaleho woy kaphoho yitine dawarre.

1. Mittu mini giddo hee'ranno manna maatete yinanni.
2. Maatete miilla looso loossukinni hee'ra dandiitanno.
3. Baatto loosanna saada ceatenni maate sagaletе ikkannore qixxeessidhanno dooggaati.
4. Mini maate giddo ooso roso rosa dihasiissanno.
5. Sagale maatete miilla hasatto dikkitino.

B) Konni woroonni noo xa'muwara dawaro doortine qolle.

1. Maatete miilla ikkinokkihu hiikkonneeti?

A) Ama	C) Ooso
B) Anna	D) Dawaro dino
2. Dhibba gargartanno sagaletе yinanniri hiikkuriiti?

A) Malawu	C) Atara
B) Baaqeelu	D) kaaroote
3. Maate sagalensa afidhannohu maminniiti?

A) Mu'rotewiinni	C) A nna B dawarote
B) Saadatewiinni	
4. Manchi beettira kaimu hasatto ikkinohu hiikkonneeti?

A) Minu	C) Sagale
B) Uddano	D) Baalunku dawarote

5. Uminke keeraanchimma agadhineemmo doogo ikkinnohu hiikkonneeti.

A) Anga hayishshi'ra

C) Hinko fiqiiqi'ra

B) Biso hayishshi'ra

D) Baalunku daworote

C) 'A' woroonni nooha 'B' woroonni noohu ledi fiixoonsi

A

B

1. Mashalaqqete tekinolooje	A) Ishine giira
2. Sagalette buicho	B) Anna, Amanna Ooso.
3. Maatete kaimu hasatto	C) Raadoone
4. Maate miilla	D) Baandiira amanyoote ayirrisa
5. Rosu mini amanyoote	E) Weese, gaashenna shaana
6. Rosu mine co'icha assa	F) Mine, uddanonna sagale

D) Konni woroonni noo xa'muwara harancho dawa borreessitine dawarre.

- Keeranchimma agadhinanni doogo shoole borreesse.

a) _____	b) _____
c) _____	d) _____
- Mininke keeranchimma agarate assa hasiissannore sase borreesse.

a) _____
b) _____
c) _____
- sase sagalette gaamo boreesse?

a) _____	c) _____
b) _____	

F OOLIISHSHO ONTE

YANNITE DAGOOMU HAJUBBA

Fooliishshote xaphooma hexxo

Rosaano, tenne fooliishsho roso rossinnihu gedensanni:

- ☞ doogote amanyoote tekinoloojete guma horoonsi'ratenni loosu aana hosiinsanni ga'ra xawissinanni;
- ☞ Echi Ay Vi /Eedisi (HIV/AIDS) qaaqqullu aana iillishanno gawajjo baddinanninna
- ☞ Echi Ay Vi ledi heedhanno qaaqqullira shooshanqe leellishshinanni.

Bitima

Konni albaanni mitte kifle qarqaru sayinse rosi giddo kolishsho doogo hiittoonni horoonsi'neemmo nna Ech Ay Vi / Eedisi maati? yitanno amado rossinoonniti qaangannita ikkitanna xa kaayinni layinki kifle qarqaru sayinse giddo tenne fooliishshora: Doogote aani dano yitanno amado rossinanni.

Qara qara rosu amado

5.1 Doogote aani dano

5.2 Echi Ay Vi (Eedisi)

5.1 Doogote Aani Dano

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossini gedensanni:

- ☞ *doogote horo kultinanni;*
- ☞ *tiraafikete xawaabba horoonsi 'nanni ga'ra baddine
kultinanninna*
- ☞ *kaameelu doogo ha'nanni woyte agadhinannire
baddinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Doogote aani dano
- ✓ Tiraafikete xawaabba

Doogo latishshu loosi'ra lowo horo afidhinota ikkite
hodhishshaho kaa'litanno. Doogote aani dano yinanni woyte
doogo horoonsi'ranno dagoomi qoropho assa hoogatenni
iillitanno gawajjooti.

A) Doogo ha'nanni woy taayinsanni woyte assinanni qorowooshshe

Doogo ha'nanni woy taanyisanni woyte dano iillitannokki
gede lowo qorowooshshe assa hasiisanno.

Lawshshaho:

- gura anga amade ha'ra,
 - kaameelu doogora godo'la hooga,
 - culku doogora waajjo xuruura horoonsi'ne taaysa,
 - tiraafikete xawaabba horoonsi'ra,
 - doogo taayinse sa'nanni woyte guranna qiniite lae taaysa,
 - kaameelu doogora saadanna qaaquullu woluno kuri
- labannori qorowotenni hadhanno gede assatenni qoropha dandiinanni. konni woroonni misile 5.1A nna 5.1B maricho leellishshannoro kifilete miilla'nera kulle?

*Misile 5.1A Doogo
qorophine ha'ra*

*Misile 5.1B Doogo
qorophinikkinni ha'ra
iillishshanno gawajjo*

B) Doogote horo

Doogo latishshahu loosi'ranna hodhishshaho lowo horo afidhino.

Lawishshaho:

- mannu loosi'rino jajja dikko fushshi'rate,
- dagoomu gidenna uduunne hodhishsha horoonsi're
hasi'rinowa iillishi'rate,
- xiwamino mancho fayyimmate minira rahote iillishate,
- kaameelaho, xexxerrisaho, gaaretenna woluno kuri
labbannori looso loosate jawa horo uytanno.

Misile 5.2 Doogote horo

Rosiishsha 5.1

A) Konni woroonni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle

1. Owaante noori giddo kaameelu doogo ha'nanni woy taayinsanni yannara kaa'lannohu hiikkonneeti?
 - A) Tiraafikete xawaabbi
 - B) Gura anga amade
 - C) Culka doogora waajjo xuruuri
 - D) Baalunku dawarote
2. Konni woroonni noori giddo doogote qorowooshshe leellishannokkihi hiikkonneeti?
 - A) Kaamelu doogora godo'la
 - B) Tiraafikete xawaabbi
 - C) Doogote gura anga widoonni hige ha'ra
 - D) Baalunkudawarote
3. Doogo uytanno kaa'lo xawisannohu hiikkonneeti?
 - A) Mannu ha'rate
 - B) Hodhishshaho
 - C) Xissammoha fayyimmate mine iillishate
 - D) Baalunku dawarote
4. Doogo latishsha dikkitino
 - A) Halaaleho
 - B) Kaphoho
5. Kaamelu doogo guranna qiiniite la'nikkinni taaysa dihasiissanno
 - A) Halaaleho
 - B) Kaphoho

5.2 Echi Ay Vi (Eedisi)

Rosate dandoo

Rosaano, tenne rosu amado rossinihu gedensaanni:

- ☞ *Echi Ay Vi (Eedisi) tirosi maatiro baddine xawissinanni;*
- ☞ *Echi Ay Vi (Eedisi) taraawanno doogga baddine kultinanninna*
- ☞ *Echi Ay Vi (Eedisi) gargadhinanni doogga baddine xawissinanni;*
- ☞ *Echi Ay Vi ledo heedhanno qaaqqullira shooshanqe leellishshinanni.*

Qara qara qaalla

- ✓ Echi Ay Vi (Eedisi)
- ✓ Echi Ay Vi taraawanno doogo
- ✓ Echi Ay Vi gargadhinanni doogo

Xa'mo

1. Echi ay vi (Eedisi) yaa mayyaate?

2. Echi ay vi (Eedisi) taraawanno doogga kulle?

Echi ay vi (Eedisi) manchi beettita kalaqamunni dhibba gargartanno waajjo mundeete seele gawajjitanno vaayresete danaati. Echi Ay vi (Eedisi) dhibbi mannimmanke wole xissora regecci yitanno gede assanno dhibbaati.

A) Echi ay vi (Eedisi) taraawanno doogga

- muundeete kikkisammenni,
- wolu horoonsi'rino milaace, marfe, sirinjanna qaraamoricho mittimatenni horoonsi'ratenni,
- hinkote fiqiiqicho mittimmatenni horoonsi'ratenninna woleno kuri labbanno doogonni taraawanno.

B) Echi ay vi (Eedisi) amadiro leellishanno malaatta

- mannimmate shonte,
- uurritannokki buusano,
- afoo madi'ra,
- shonbu xissonna woleno kuri labbannoreeti.

C) Echi ay vi (Eedisi) sa''annokki doogga

- mitteenni sage itatenni,
- mitteenni godo'latenni,
- daawoe yaatenni,
- ledο ofollatenni,
- ledο ha'ratenni,
- maxaafa daftaranna biire mimmitu ledο soorri'ratenninna woleno kuri labbanno doogganni ditaraawanno.

Misile 5.3 Echi ay vi (Eedisi) sa”annokki doogga

D) Echi ay vi (Eedisi) gargadhinanni doogga

- ➔ wolu manni munde kikkisa hooga,
- ➔ wolu horoonsi’rino milaace, marfenna sirinja horoonsi’ra hooga,
- ➔ hinkote fiqiiqicho (burushe) guto horoonsi’ra hooganna
Wolun konne lawannore agadhatenni gargadha dandiinni.

E) Echi ay vi (Eedisi) ledoo heedhanno qaaqqullira assinanni shooshanqe

- ➔ keeranchu qaaqqulli ledoo mitteenni godo’lanno gede assa,
- ➔ baxille leellisha,
- ➔ uduunne bada hooga,
- ➔ sagale mitteenni intanni gede assa,
- ➔ uddidhannore injeessa,
- ➔ roso rosanno gede assa,
- ➔ hasiissanno kaa’lo assanna woleno konne lawannoreeti.

Rosiishsha 5.2

A) konni woroonni ‘A’ gaamora nooha ‘B’ gaamora noohu ledoo fiixoonse.

A

1. Eedisi taraawanno doogo
2. Eedisi abbitanno vaayirese
3. Eedisi leellishanno malaate
4. Eedisi taraawannokki doogo

B

- A) Echi ay vi
- B) Sagale ledoo itatenni
- C) Mundeete kikkisamme
- D) uurritannokki buusano.

FooliishshoteXaphishsha

- Doogo latishshu loosi'ra lowo horo afidhinota ikkite mannaho, saadatenna hodhishshaho lowo qeecha afidhino.
- Doogote aani dano yinanni woyte doogo horoonsi'ranno dagoomi qoropho assa hoogatenni iillitanno gawajjooti.
- Kaameelu doogo ha'nanni woyte gura anga amande ha'ra hasiissanno.
- Tiraafiikete xawaabbi doogate aana dano iillitannokki gede agadhate kaa'lanno.
- Echi ay vi (Eedisi) manchi beettita kalaqamunni dhibba gargartanno waajjo mundeete seele gawajjitanno vaayresete danaati.
- Echi ay vi (Eedisi) muundeete kikkisammenni taraawanno dhibbaati.

Xaphishshu Rosiishsha

A) Konniworoonni noo xa'muwara adda ikkituro

halaaleho xara ikkituro kaphoho yitannanni dawarre.

1. Doogo lophote loosi'ra lowo kaa'lo uytanno.
2. Doogote gura anga amande ha'ra hasiissanno.
3. Kaameelu doogora godo'la dano abbitanno.
4. Eedisi mundeete kikkisammenni taraawanno dhibbaati.
5. Eedisi ledο sagale itatenni sa''anno.

B) Konni woroонni noo xa'muwara taalo dawaro doortine qolle.

1. Konni woroонni noori giddo Eedisi ledο hee'ranno qaaquullira assa hasiissannoreeti.

A) Baxille leellisha

C) Ledο godo'la

B) Sagale mitteenni ita

D) Baalunku dawarote

2. Konni woroонni noori giddo mittu doogo taayinsanni woyte agadhinannireeti?

A) Guranna qiniite lae taaysa

B) Qaaquulleangaamandesaaysa

C) Tiraafiikete xawaabba lae taaysa

D) Baalunku dawarote

3. Konni woroonni noori giddo doogote horo ikkinohu hiikkonneeti?

- A) Kaameelu ha'rate C) Doogote mereero godo'late
B) Gide doogote loosi'rate D) Dawaro dino

4. Konni woroonni noori giddo mittu Eedisi taraawanno dogooti.

- A) Milaace guto horoonsi'ra C) Ledo godo'la
B) Mitteenni saga'la D) Baalunku Dawarote

C) Harancho dawaro borreessitine qolle.

1. Echi ay vi (Eedisi) taraawanno doogo lame borreesse.

a) _____

b) _____

2. Doogo uytanno horo sase borreesse

a) _____

b) _____

c) _____

Darga.....mitturichi leellanno woya afamanno
 baycho.
 Qacha.....mittu qooxeessira gamba yee
 hee'ranno manna.
 Ollaawoshshimmasi woradaho ikkitino
 woriidi gashshooti kala.
 Worada.....dagate owaante uytanno uurrinshuwa
 giddosi amadino gashshootu tantano.
 Raga.....mitturi leellannowa leellishate
 hayyo.
 Baattote ofolla.....baattote suude woy baattote ofolla
 ga'ra.
 Kaarta.....baattote aana leellannore woraqatu
 aana loonse leellishate ogimma.
 Danna.....mitturichi ledi faro xaada.
 Gobbaydi bisu kifilla.....mannimmankera aananni higge
 leeltanno bisu kifilla.
 Huwattote bisi kifilla..... mittore bade buuxate woy huwatate
 kaa'litanno bisu kifilla.
 Fididdo.....bedeendanni woyte hojja woy
 godowa lexxanno uduunne.
 Kalaqamu xawaabba..... kalaqamunni afi'nanni xawaabba.
 Ayyarete ga'ra (weather)....mittu barri giddu noota ayyarete
 soorrana.
 Ayyarete gade (climate)... .Seeda yanna giddu kalaqantanno
 ayyarete ikkito soorrana.
 Mu'ro (plant).....baattote aananna way giddu
 mudhannota ikkito umise
 sagale loosidhannoreeti.

Gobba saada.....mannuwiinni faffe dubboho, way
giddo, baletenna goddate giddo
heedhanno saadaati.

Faafirika.....ntannire, angannireenna
uddi'nannire tekinoloojete
wolqanninna mannu wolqanni
loonsanni baychooti.

Tekinolooje.....mannu kaimu hasattosi guute
afi'rate sayinsaawe doogonni
loosatenni miinju lopho abate
ogimmaati.

Co'imma.....mitturichi xurannokkinna
ishinannokki ged assa.

Doogote aani dano.....doogote aana qoropho assa
hoogatenni iillitanno gawajjooti.

Tiraafikete xawaabba.....kaameelu ikko mannu doogo
taaysate horoonsi'nanni
tekinoloojete gumaati.

Echi Ay Vi (Eedisi).....dhibba gargatanno waajjo mun
deete seele gawajjitanno
vayresete danaati.

